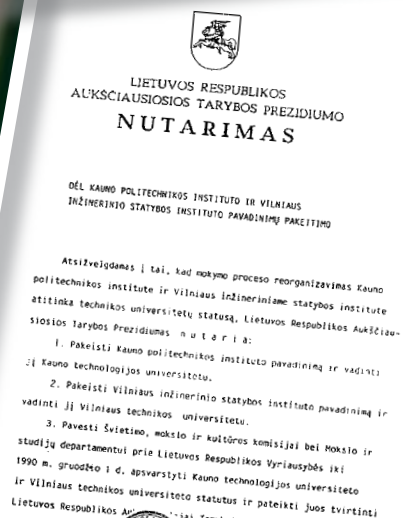
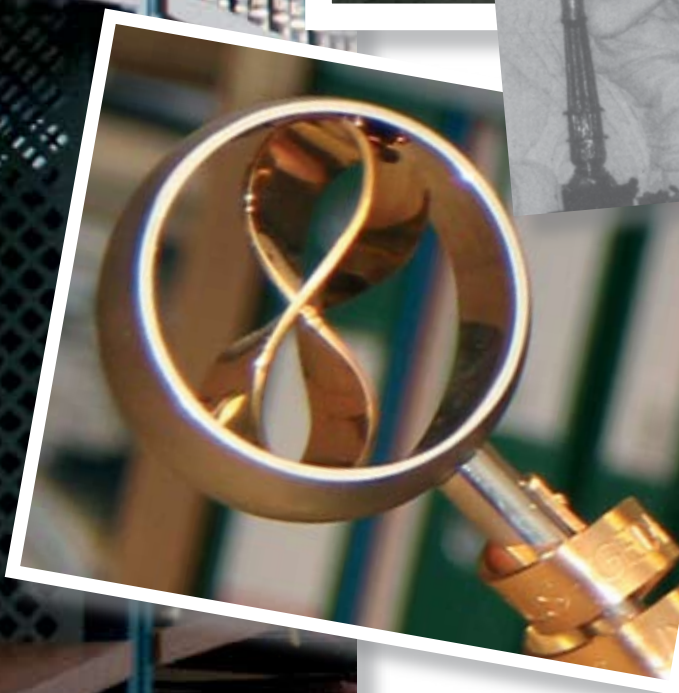

SAPERE AUDE

Vilniaus Gedimino technikos universiteto žurnalas

2011 pavasaris (II)

SA

SA

Redaktoriaus žodis

Leidžiamų mokslo žurnalų skaičiumi Vilniaus Gedimino technikos universitetas yra išskirtinis ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Šiandien mes publikuojame net aštuoniolika tokių žurnalų. Visi jie pristatomi tarptautinėse duomenų bazėse, o aštuoni iš jų – bazėje, į kurią patenka tik patys geriausi pasaulio mokslo žurnalai. Nuo šių metų pradžios dešimtį savo žurnalų leidžiame kartu su viena didžiausių pasaulyje mokslo literatūros leidykla „Taylor & Francis“.

Dažnai išgirstame klausimą, kodėl mes tai darome? Juk tai reikalauja daug pastangų, laiko ir lėšų. Atsakymas toks: tarptautinio lygio mokslo žurnalai, kaip ir universitete organizuojamos tarptautinės mokslo konferencijos, daro mus matomus mokslo pasaulyje. Bendravimas su tarptautinių žurnalų redakcinių kolegijų nariais, straipsnių autoriais ir recenzентаis iš viso pasaulio perauga į asmeninius kontaktus, o to pasekmė – bendri tarptautiniai projektai, bendri pranešimai konferencijose, dalyvavimas Europos Komisijos ekspertų komitetuose. Mokslo žurnalai ir publikacijos didina ne tik universiteto mokslininkų, bet ir Lietuvos mokslo reitingą.

Kad mūsų pasirinktas kelias teisingas, rodo prieš mėnesį paskelbtas pasaulio universitetų reitingas. Pirmą kartą tarp tūkstančio geriausių pasaulio universitetų (vertinta 20 tūkstančių universitetų) pateko trys Lietuvos universitetai: Kauno technologijos universitetas buvo 923-ias, Vilniaus Gedimino technikos universitetas – 931-as, Vilniaus universitetas – 972-as. Taip pasaulio universitetus surikiavo „Ranking Web of World Universities“ ekspertai. Galima ginčytis dėl reitingo sudarytojų pasirinktų kriterijų, galima sutikti ir su tuo, kad absoliučiai teisingo reitingo nebuvo ir nebus, tačiau negalima paneigti vieno – mes jau pastebimi mokslo pasaulyje.

Skaitytojui gali kilti klausimas, kodėl mes leidžiame ir „Sapere aude“ – ne mokslo žurnalą? Tenka pripažinti, kad nors ir pastebėti pasaulyje, mes dar per mažai supažindiname Lietuvos visuomenę su mūsų universiteto dėstytojų ir mokslininkų laimėjimais, su sėkmės paukštę pagavusiais mūsų absolventais. Neveltui sakoma, kad visuomenė nepasitikės institucija, jei nežinos, ką ji veikia. Tad šio žurnalo tikslas – skleisti žinias apie universiteto dėstytojų, mokslininkų ir absolventų veiklą ir nuveiktus darbus.

Prioritetinė šio žurnalo skaitytojų auditorija – universiteto (KPI Vilniaus filialo, VISI, VTU ir VGTU) absolventai. Kiekvienam absolventui, pranešusiam *ikd@vgtu.lt* savo elektroninio pašto adresą, siųsime žurnalo „Sapere aude“ elektroninę versiją. Per 55 metus universitetą baigė 60 tūkst. absolventų, tad, skaičiuojant juos ir jų šeimų narius, apie universiteto bendruomenės ir jį baigusiujų veiklą informuosime didelę Lietuvos visuomenės dalį.

Mus skatina pirmojo žurnalo numerio sėkmė: daug šio numerio straipsnių publikavo ir populiarus tinklalapis *bernardinai.lt*. Sieksime, kad ir kiti žurnalo numeriai būtų ne mažiau įdomūs.

VGTU mokslo prorektorius
prof. habil. dr. Raimundas Kirvaitis

SAPERĖ AUDE

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

VGTU žurnalas „Sapere aude“
Nr. 1/2011 (2)
ISSN 2029-4999

Vyriausiasis redaktorius
prof. habil. dr. **Romualdas Ginevičius**

Redaktoriaus pavaduotojai
prof. habil. dr. **Raimundas Kirvaitis**
prof. habil. dr. **Edmundas Kazimieras Zavadskas**

Redaktoriai
Edita Jučiūtė
doc. dr. **Arnoldas Šneideris**

Meno redaktorė, maketas
Jolanta Šiugždaitė

Korektorė
Zita Markūnaitė

VGTU žurnalas „Sapere aude“
Redakcija
Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Viešosios komunikacijos direkcija
Saulėtekio al. 11
10223 Vilnius
Tel. (8 5) 274 5025
El. paštas *sapere.aude@vgtu.lt*

Spausdino
UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B
09109 Vilnius
Tiražas – 250 egz.

SA

Turinys

SKAITYKITE ŠIAME NUMERYJE:

VGTU Garbės daktarai

PROF. MARTIN SCHIEG VISADA PASIRUOŠES GYVENIMO POKYČIAMS

Miuncheno technikos universiteto profesorius Martin Schieg pasakoja apie glaudžių mokslininkų, verslininkų ir studentų ryšių būtinybę.

4

VGTU veidai

PROF. ROMUALDAS GINEVIČIUS: „UNIVER- SITETO GYVENIMAS — NUOLATINĖ KOVA“

Apie Lietuvos universitetų dabartį ir ateitį pasakoja rektorius prof. habil. dr. Romualdas Ginevičius.

10

KIEKVIENAS GALI PADARYTI TIEK DAUG, KAD JAM PAČIAM ATRODYS, JOG ĮVYKŲ STEBUKLAS

Mintimis apie buvusias rektoriavimo metus ir įgytą išmintį dalijasi prof. habil. dr. Edmundas Kazimieras Zavadskas.

18

DARBAS BIBLIOTEKOJE — VISAI NERAMUS IR VISAI NE UŽUTĖKIS

Pokalbis su Bibliotekos vadove Rimute Abramčikiene apie darbą bibliotekoje bei išskirtinę kūrybos ir kultūros prasmę.

26

VGTU mokslininkai

GYVENTI MALONIAU, NEI... AMŽINAI SAUGOTIS

32

Apie IT virusus ir kompiuterinių tinklų saugumo subtilumus pasakoja prof. habil. dr. Antanas Čenys.

Absolventai

ALGIRDAS KAUSPĖDAS: „KIEKVIENAS ŽMOGUS TURI TURETI KILNŲ TIKSLĄ“

38

Apie architektūros studijas, gyvenimo filosofiją, muziką ir meilę darbui pasakoja žinomas architektas, roko grupės „Antis“ įkūrėjas Algirdas Kaušpėdas.

PASLAPTINGAS LIETUVOS MIESTELIŲ ŠVETĖJIMAS

52

Statybos fakulteto absolvento, Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato Vytauto Balčyčio fotografijos „Lietuvos miesteliai“.

Pomėgiai

VACLOVAS KONTRAUSKAS IR JO... PRIKLAUSOMYBĖ

44

Kulinarinio paveldo muziejaus įkūrėjas Vaclovas Kontrauskas pasakoja apie senovės lietuvių virtuvę ir antikvarinių indų kolekciją.

SA

VGTU Garbės daktarai

PROF. MARTIN SCHIEG

VISADA PASIRUOŠĘS GYVENIMO POKYČIAMS

Yra žmonių, į kuriuos pažvelgus pajunti vidinę jėgą. Yra žmonių, su kuriais pabendraurus supranti, ką reiškia žodis aristokratija. Vienas jų – mokslininkas ir verslininkas, Miuncheno technikos universiteto profesorius, VGTU Garbės daktaras Martin Schieg.

Edita Jučiūtė

„Labai gerbiu žmones, kurie įkvėpia ir paskatina kitus dirbti visomis jėgomis, – teigia profesorius, vienos didžiausių statybos verslo įmonių Vokietijoje vadovas bei pasaulinės statybų konsultavimo kompanijos valdybos narys, neabejotinai savo asmenybe įkvėpęs ne vieną būsimąjį verslininką, mokslininką, studentą ir kolegą.

„Vis dar mokausi iš kitų sugebėjimo įžvelgti galimybes rizikos atveju ir neprarasti entuziazmo, net jei ir labai nesiseka“, – šypsodamasis sako universiteto Garbės daktaras.

Pažintis su profesoriumi įkvėpė kurti etišką verslą

„Ši praktika turėjo nemažos įtakos formuojantis mano asmenybei ir pasaulėžiūrai. Pasąmonėje išliko noras būti sąžiningu verslininku ir kurti etišką verslą čia, Lietuvoje. Turbūt dėl to šiuo metu dirbu tarptautinėje kompanijoje ir verslo pagrindų bei etikos vis dar mokausi būtent iš tokio žmogaus kaip prof. Martin Schieg“, – apie praktiką VGTU Garbės daktaro prof. M. Schieg vadovaujamoje kompanijoje pasakoja Statybos fakulteto absolventas Simonas Barsteiga.

VGTU Statybos fakulteto absolventas Simonas Barsteiga, studijuodamas universitete, Miunchene buvo du kartus: pirmąjį kartą buvo išvykęs pagal ERASMUS studijų programą, antrąjį kartą – į praktiką, kurią finansavo ir organizavo prof. M. Schieg. Šios praktikos metu vieną mėnesį praleidęs Miuncheno technikos universitete Statybos procesų valdymo katedroje, o kitą mėnesį – M. Schieg įmonėje „CBP GmbH“, Simonas Barsteiga teigė, kad darbo patirtis profesoriaus vadovaujamoje įmonėje įkvėpė kurti etišką verslą. Kasmet prof. Martin Schieg 2–3 Statybos fakulteto studentams organizuoja dviejų mėnesių trukmės praktikas bei studijų stažuotes statybų valdymo kompanijoje „CBP GmbH“ ir Miuncheno technikos universitete. Visas universiteto studentų stažuotčių išlaidas – kelionės, būsto, dienpinių, vokiečių kalbos kursų ir kitas – padengia profesorius. VGTU Garbės daktaras ne kartą skaitė paskaitas Statybos fakulteto studentams.

„Paskaitos ir mokymo kursai Vokietijoje man suteikė galimybę pažinti studentus iš Vilniaus Gedimino technikos universiteto. Man jie pasirodė gerai parengti, motyvuoti ir orientuoti į tikslą ir itin konstruktyvus mąstymo.

Tokios savybės atvers jiems puikias karjeros galimybes, ypač tarptautinėje aplinkoje“, – džiaugiasi pats šių stažučių iniciatorius, noriai dalijantis savo patyrimą jaunajai kartai, profesorius Martin Schieg.

„Su profesoriumi Martin Schieg teko bendrauti keltą kartą, tačiau jau iš tų kartų pavyko suprasti, kad jis nuoširdus ir labai teigiamas žmogus. Profesorius labai užimtas ir retai kada būna savo darbo vietoje, todėl dažniausiai pašnekėsiai vykdavo prasilenkiant biure. Stebino jo fenomenali atmintis: visuomet atsimindavo paskutinio pokalbio detales, paklausdavo net apie tokias smulkmenas, kaip sekėsi stebėti futbolo varžybas. Labiausiai mano atmintyje įstrigo vienas vakaras, kai Miuncheno technikos universitete buvo organizuojamos stalo futbolo varžybos tarp dėstytojų, studentų ir verslininkų. Dauguma verslininkų ir dėstytojų buvo gana konservatyvūs, tačiau ne prof. Martin Schieg. Profesorius iš kitų vakaro svečių išsiskyrė ne tik laisvu, elegantišku aprangos stiliumi, bet ir ypatinga vidine laisve ir aristokratiška dvasia“, – prisiminimais apie profesorių dalijosi VGTU studentas.

Mokslo ir gamybos ryšių ambasadorius: mums reikia vienyti jėgas

Pastaruosius 10 metų Miuncheno technikos ir Gedimino technikos universitetų mokslininkus vienija bendrų konferencijų organizavimas, kartu rengiami pranešimai ir straipsniai pasaulyje pripažintuose mokslo žurnaluose, dalyvavimas redakcinėse kolegijose, bendrų tarptautinių mokslo projektų bei užsakomųjų mokslo tiriamųjų darbų Vokietijoje ir Lietuvoje vykdymas.

Profesoriui Martin Schieg įdėjus daug pastangų plėtojant abipusius ryšius, intensyviai bendraujant su Vilniaus Gedimino technikos ir Miuncheno technikos universitetų rektorais, praėjusių metų rugsėjį Miunchene pasirašyta oficiali bendradarbiavimo sutartis. „Jūsų ir mūsų valstybėms, kurioms teko tam tikri panašūs išbandymai istorijų skersvėjuose, buvo nelengva. Tik mes skirtingai nuo jūsų, galėjome laisvai atkurti tai, kas sugriauta, būti patys sau šeimininkais. Laikinais buvome atskirti, o dabar turime vienas kitam padėti. Mūsų bendros vertybės, vienodas savęs vertinimas. Mums reikia vienyti jėgas“, – nekart viešėjęs VGTU mūsų universiteto nariams kalbėjo bendradarbiavimo tarp mokslininkų, studentų ir verslininkų rėmėjas prof. Martin Schieg.

Bendrų verslo ir mokslo projektų idėjos šiandien dažnai girdimos Lietuvoje, tuo tarpu Vokietijoje jos jau įgyvendinamos konkrečiais darbais. Prieš ketverius metus šalies vyriausybė, siekdama paskatinti sėkmingų mokslo ir verslo projektų įgyvendinimą, sudarė 5-erių metų

programą ir skyrė 5 mlrd. EUR papildomą finansavimą. Pinigai buvo skirti elitiniams šalies universitetams. Tarp trijų atrinktųjų universitetų (jų skaičius ilgainiui praplėstas iki penkių) yra ir Miuncheno technikos universitetas. Vienu iš šios programos vykdytojų tapo išskirtinę patirtį mokslo ir gamybos integracijos srityje turintis prof. M. Schieg.

„Universitetai daugiau negali sėdėti užsidarę dramblio kaulo bokštuose, jie privalo priimti atsakomybę už visuomenės plėtrą. Šiandienis mokslo ir ekonomikos suartėjimas, nekamuojamas jokių prietarų ir išankstinių sąlygų, reikalauja naujų bendradarbiavimo taisyklių. Mums visiems šiandien tenka reaguoti į gyvenimo pokyčius, todėl nauja mokslininkų karta turi būti pasirengusi savo idėjomis sukurti pridėtinę vertę, skirtą visuomenės poreikiams, nepaisant to, apie ką būtų kalbama – apie pramonę ar universitetus“, – prieš pora metų inauguracinėje Garbės daktaro ceremonijoje teigė profesorius Martin Schieg. Šiandien šie žodžiai įgyja vis didesnę reikšmę.

Anot prof. Martin Schieg, Vokietijos universitetų laboratorijose ir bibliotekose slypi nesuskaiciuojami ir neišnaudojami lobiai, kuriuos sudaro tyrėjų žinios. Inžinieriai tiria technologijas, farmacininkai – medikamentus, psichologai – terapijos būdus. Daugelis mokslininkų svajoja apie praktinį savo žinių panaudojimą ir nuosavos įmonės įkūrimą, tačiau nedaug jų kasmet pasirenka kelią, vedantį iš saugaus universiteto ar aukštosios mokyklos prieglobsčio į savarankišką kelią. Mokslo ir studijų institucijų vadovai, mokslininkai, verslininkai, tiek Lietuvoje, tiek ir Vokietijoje, šiandien turi pasinaudoti palankiomis susijungusios Europos galimybėmis ir tapti aktyviais žinių ir technologijų perdavimo proceso dalyviais, iniciatoriais ir tuo pačiu naudos gavėjais.

Džiugina tobulėjantys kolegos ir darbuotojai

Prof. M. Schieg, daug metų dirbančiam inžinerinėse statybos įmonėse, teko būti ir projektų vadybininku, ir statybų vadovu, ir generaliniu rangovu. Prieš du dešimtmečius Miunchene įkūręs savo statybų organizavimo kompaniją „CBP Beratende Ingenieure GmbH“, tapo pagrindiniu jos vadovu ir akcininku. Šiandien „CBP Beratende Ingenieure GmbH“ ne tik viena stambiausių Vokietijos įmonių, bet ir tarptautinės inžinerinės bendrovės, turinčios 10 tūkst. darbuotojų ir filialų visame pasaulyje, WSP holdingo narė.

„Buvau atsakingas už įvairius svarbius projektus. Didelių projektų iššūkis man – ne daugybės individualių, pavienių klausimų sprendimas, bet didžiulio dalinių projektų ir juose dalyvaujančiųjų žmonių skaičiaus

Apie prof. Martin Schieg:

Martin Schieg gimė 1952 m. balandžio 25 d. Augsburgėje, Vokietijos Bavarijos žemėje.

1974–1980 m. studijavo ir baigė Miuncheno technikos universitetą, įgijo diplomuoto statybos inžinieriaus kvalifikaciją. 2001 m. jam suteiktas profesoriaus vardas.

1980–1991 m. dirbo Vokietijos inžinerinėse kompanijose projektų vadybininku, projektų vadovu, statybų vadovu, generaliniu rangovu ir kt.

1995 m. pradėjo dėstyti statybos ir informatikos krypties statybos organizavimo disciplinas gimtojo Augsburgio aukštojoje mokykloje (Taikomųjų mokslų universitete) Statybos ir architektūros fakultete.

Nuo 2007 m. mokslinę ir pedagoginę veiklą prof. M. Schieg tęsė Miuncheno technikos universiteto (MTU) Statybos procesų valdymo ir nekilnojamojo turto katedroje.

1991–2005 m. prof. Martin Schieg buvo CBP konsultuojančių inžinierių GmbH įgaliotuoju atsakinguoju kompanijos vadovu ir kompanionu, o pastaraisiais metais – „CBP Beratende Ingenieure GmbH“ kompanijos vadovu ir akcininku.

Nuo 2007 m. CBP prof. Martin Schieg yra WSP grupės kompanijos holdingo valdybos narys.

2007 m. prof. Martin Schieg lėšomis atnaujinta Statybos fakulteto 0307 auditorija, įsigyti nauji baldai ir šiuolaikinė kompiuterinė įranga.

2008 m. rugsėjo 30 d. vykusiame Vilniaus Gedimino technikos universiteto Senato posėdyje prof. Martin Schieg suteiktas Garbės daktaro vardas.

SA

VGTU Garbės daktarai

keliama iššūkiu. Mane labiausiai džiugina tai, jog mano sukurtos atitinkamos organizacinės struktūros prisidėjo prie sėkmingo projektų įgyvendinimo ir kartu dirbančių žmonių motyvacijos“, – įspūdingą savo darbo patirtį vertina pats prof. Martin Schieg.

Nuo 2007 m. M. Schieg yra WSP holdingo valdybos narys ir jos filialo Vokietijoje vadovas. Ši kompanija parengė ir įgyvendino per 30 itin stambių statybinių projektų. Šių projektų geografija įspūdinga – Vokietija, Austrija, Vengrija, Lenkija, Suomija, Kinija, Vietnamas, o visų jau įvykdytų projektų vertė siekia dešimtis milijardų eurų. Jungtinėmis šios kompanijos jėgomis buvo projektuotas ir pastatyti Miuncheno oro uosto 1-asis ir 2-asis terminalai bei valdymo centras (bendra projektų suma – 5,027 mlrd. EUR), BMW Dinaminių tyrimų centras (90 mln. EUR), greitas geležinkelis Šanchajuje (1 mlrd. EUR), Brandenburgo tarptautinis oro uostas Berlyne (2,2 mlrd. EUR) ir daug kitų įvairiausių statinių (biurų centrų, požeminių statinių, parodų salių, vieš-

bučių, stadionų, elektrinių ir kt.). Kad įgyvendintų itin stambius statybos projektus, prof. M. Schieg be savo kompanijos 300 darbuotojų sutelkdavo ir laikinas profesionalių darbuotojų – įžymių architektų, projektuotojų, gamybininkų, mokslo darbuotojų – grupes ir jiems sėkmingai vadovavo.

Esminė vertybė – pagarbus požiūris į kolegas ir klientus

Įgyvendindamas statybos projektus, prof. Martin Schieg vadovaujasi pagrindiniu kriterijumi – socialine įmonės atsakomybe. Socialinė atsakomybė, dažnai įprasta galvoti, neduoda finansinės naudos. Klausiu profesoriaus, ką laimi įmonės, besivadovaujančios idealistinėmis dorumo, patikimumo ir reputacijos vertybėmis.

„Kompanijos pasiekimai visada turi atspindėti subalansuotą materialųjų ir nematerialiųjų dalykų derinį. Kompanijos sėkmė – ne tik lengvai pasveriamas finan-

sinis pelnas, bet ir kliento bei dirbančio personalo patenkinimas, novatoriškas požiūris ir galimybė tobulėti tiek individui, tiek visai įmonei. Mano, kaip verslininko, tikslas – ilgalaikė ir išliekamoji nauda kompanijai. Aš tvirtai tikiu tokiomis esminėmis vertybėmis kaip pagarbūs požiūris į kolegas ir klientus“, – atsako profesorius Martin Schieg, atrodo, iš esmės tikintis amžinosiomis vertybėmis ne tik versle, bet ir visose gyvenimo srityse. Pasak profesoriaus, visi jo būsimieji projektai taip pat bus susieti su socialinių atsakomybių puoselėjimu, žinių perdavimu bei kvalifikuotų, įvairiapusiškai išsilavinusių inžinierių paruošimu.

Būti pasiruošus gyvenimo pokyčiams

Prieš ketverius metus lietingą lapkritį Statybos fakultete atidarant vardinę VGTU Garbės daktaro prof. Martin Schieg auditoriją paklausiau, koks jo gyvenimo moto. Tąkart išgirdau: „Mano gyvenimo moto – visada būti

pasiruošus gyvenimo pokyčiams.“ Praėjus ketveriems metams klausiu, ar jo moto nepasikeitė. „Ne, nepasikeitė. Šiandien šis posakis aktualesnis nei bet kada anksčiau“, – tvirtai atsako VGTU Garbės daktaras.

„Savo sprendimų neatidėliojau, o stengiuosi priimti tada, kai tik yra pakankamai reikiamos informacijos tai padaryti. Veikimas pirminiame etape suteikia erdvės žengti reikiamus žingsnius, tuo tarpu vėlyvas sprendimų priėmimas dažnai leidžia tik reaguoti į esamą situaciją“, – pagrindinę savo darbo taisyklę atskleidžia prof. Martin Schieg, pats labiausiai vertinantis verslininkų ir mokslininkų atvirumą naujovėms, gebėjimą bendrauti, tikslingumą ir ryžtingumą.

Klausiu profesoriaus ir apie gyvenimišką išmintį. „Kažkuria prasme išminties pasiekti neįmanoma, tačiau nuolatinis žmogaus tobulėjimas vis tiek išliks pačiu didžiausiu jo gyvenimo džiaugsmo šaltiniu“, – svarsto optimizmu užkrečiantis profesorius Martin Schieg.

Alekso Jauniaus ir „CBP Consulting Engineers“ archyvo nuotraukos

WSP holdingo kompanija, kurios filialo Vokietijoje vadovas yra prof. Martin Schieg, parengė ir įgyvendino per 30 itin stambių statybinių projektų:

prekybos centras Berlyne, Paul Liobe ir Marie Elizabeth Liuder namai Berlyne, aukštybinis administracinis TRIANON pastatas Frankfurte prie Maino, Meno muziejus Leipgige, administracinis pastatas prie Miuncheno vartų Miunchene

BMW dinaminių bandymų centras Dingolfinge, Budapešto sporto arena, Allianz Kai centras Frankfurte prie Maino, Pirmasis oro uosto skrydžių terminalas Hamburge, Leipgigo oro uosto šiaurinio kilimo ir leidimosi tako plėtra

Allianz pastatų kompleksas Berlyne, hibridinio transporto kelio mazgas ir hibridinio kelio išplėtojimas Šanchajuje, Miuncheno antrasis oro uosto skrydžių terminalas, Miuncheno oro uostas

SA

VGTU veidai

PROF. ROMUALDAS GINEVIČIUS:

„UNIVERSITETO GYVENIMAS — NUOLATINĖ KOVA“

„Šiuo metu universiteto gyvenimas – nuolatinė kova. Kova už studijų krepšelius, kova dėl finansavimo, dėl Europos Sąjungos skiriamų pinigų... Lietuvos aukštojo mokslo laukia dideli išbandymai, kadangi nuo kitų metų jau pradės mažėti vidurines mokyklas baigiančiųjų skaičius. Dar didesnį pavojų aš įžiūriu agresyvioje užsienio universitetų politikoje siekiant naujų rinkų. Sakydamas žodį „pavojus“, galvoje turiu ne konkurenciją, bet mūsų identitetą ir galimą jo praradimą. Antra vertus, mūsų tautos praeitis rodo, kad Lietuva jau ne kartą sėkmingai įveikė tokias grėsmes ir išliko. Manau, kad taip bus ir dabar“, – svarsto devynerius metus universitetui vadovaujantis prof. habil. dr. Romualdas Ginevičius.

Edita Jučiūtė

Neseniai VGTU rektoriui prof. habil. dr. Romualdui Ginevičiui „Už pasiekimus žmogiškojo kapitalo ugdymo srityje“ skirtas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino pirmojo laipsnio apdovanojimas ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino statulėlė. Universitetui ir jo vadovui praėjusiais metais pavyko iškovoti nemažai akademinių laimėjimų ir sulaukti visuomenės įvertinimo. Tačiau šį kartą interviu su rektoriais, Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentu ne apie universiteto pergalės, o apie tų pergalių kainą ir vertę. Pasak rektoriaus prof. habil. dr. Romualdo Ginevičiaus, universiteto gyvenimas tampa nuolatinė kova.

Jau ne pirmus metus universitetai gyvena turėdami prieštarinę tikslą: kovoti, kad išliktų ir šioje kovoje išlaikytų autonomiją.

Teko skaityti knygą „Lietuvos universitetų rektoriai“. Joje daugelis rektorių atvirai pasakoja apie rektoriavimo metus, kurie praėjo palikdami ne tik nuveiktų darbų rezultatus, pergales, bet ir nusivylimą darbuotojais, bendradarbiais, pertvarkomis, švietimo sistema. Ar Jūs kuo nors nusivylėte?

Galbūt skamba keistai ir neįtikėtina, bet bendras mano įspūdis apie praėjusius prieštarinę devynerius metus yra geras. Jokio nusivylimo aš nejaučiu. Be abejo, tai buvo svarbaus, atsakingo, alinančio darbo metai, tačiau prasmingi. Man pavyko pasirinkti gerą komandą – atsidavusius universitetui, darbščius, iniciatyvius bei atsakingus prorektorius ir kanclerį. Tokiomis savybėmis pasižymi ir didžioji dauguma katedrų vedėjų, padalinių

vadovų. Žinoma, per šiuos metus teko susidurti ir su tokiomis, kurie universiteto siekiams liko abejingi. Tačiau tokių buvo nedaug. Iš esmės esu patenkintas visais mūsų mokyklos darbuotojais.

Mano nusivylimas yra daugiau susijęs su išore, su vykstančia prieštaringa švietimo reforma. Iš esmės ji atnešė pokyčius visose svarbiose aukštojo mokslo institucijų veiklos srityse. Reforma tarsi pažadino iš letargo miego visą švietimo sistemą. Antra vertus, augimo be sunkumų, netgi klaidų, nebūna. Tai natūralu.

Mane šiandien labiau skaudina mūsų mokslinės produkcijos vertinimo konjunkštūra, nevienodų veiklos sąlygų sudarymas aukštosioms mokykloms. Deja, tai atstojančios konkurencinės kovos grimasos. Tokioje kovoje pralaimi netgi tie, kurie pasinaudoja susiklosčiusiomis aplinkybėmis.

Kokiomis aplinkybėmis tapote rektoriumi? Kaip Jums atrodo iš šiandienos pozicijų? Ar tada, 2002-aisiais, išrinktas pirmajai VGTU rektoriaus kadencijai, įsivaizdavote, kokį kelią teks nueiti?

Noriu pabrėžti pagrindinį dalyką – rektoriumi atsitikusiai netampama. Apie tai liudija net ir toks faktas. Ruošiantis ir pradėjus aukštojo mokslo pertvarką, visą laiką buvo jaučiamas tam tikrų jėgų noras pademonstruoti, kad prie universitetų vairo esantys rektoriai yra stagnatoriai, visų švietimo reformų priešininkai, kad jiems rūpi tik „šilta“ kėdė... Tą spaudimą ir didelį norą diskredituoti ypač pajutau aš – Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas. Logika aiški – jeigu rektoriai savo prezidentu išsirinko žmogų, kuris yra „šioks ir anoks“, tai ko verti jie patys. Visoje šioje istorijoje keisčiausia tai, kad būtent Lietuvos aukštųjų mokyklų rektoriai pirmieji oficialiai kėlė klausimą dėl esminės aukštojo mokslo reformos.

Prisimenu, aš tikrai nesiveržiau į rektoriaus postą. Lemiami buvo tuometinio rektoriaus prof. E. K. Zavadsko žodžiai, kad pasiekti universiteto laimėjimai, tai, kas sukurta, yra daugelio metų visos bendruomenės, rektorato ir rektoriaus įtempto darbo rezultatas. Pagal įstatymą rektorius vienasmeniškai atsako už visą mokyklos veiklą, strategiją, todėl jį renkant negali būti atsitiktinumų. Vairą turi perimti laiko patikrintos, patikimos rankos, kurios plėtos tai, kas jau buvo sukurta. Šios mintys tuomet ir nulėmė mano pasiryžimą.

Tiek ir apsisprendžiant, tiek ir dalyvaujant rinkimuose tuomet labiausiai kaustė atsakomybės baimė. Atsakomybė už universitetą, jo ateitį, atsakomybė už jame dirbančius žmones. Atrodė, kad nesugebėsiu priimti reikiamų sprendimų. Bet tokia baimė buvo tik iš pradžių.

Tuometinė situacija man priminė mašinos vairavimą, kai tik gavęs vairuotojo pažymėjimą žinai, kad teks savarankiškai išvažiuoti į judrią gatvę, kurioje busi apsuptas lekiančių automobilių. Tuomet pajunti baimę, kad gali padaryti avariją. Tačiau taip būna tik tol, kol į rankas paimi vairą. Visas jaudulys ir baimė pradingsta, atsiranda pasitikėjimas ir ramybė, pradeda veikti ne emocijos, o protas. Panašų jausmą tada patyriau ir aš: visas netikrumas praėjo, kai visa galva pasinėriau į sunkų ir įvairiausių rektoriaus darbą.

Rektoriumi esate devynerius metus. Per tiek laiko daug kas, neabejoju, tapo Jums nuspėjama: ir darbuotojų elgesys, ir būsimi įvykiai tiek universiteto viduje, tiek išorėje. Ar yra dalykų, kurie Jus vis dar maloniai nustebina?

Be abejo, toje pačioje aukštojoje mokykloje dirbu jau per keturiasdešimt metų, todėl tuos, su kuriais tenka bendrauti asmeniškai, pažįstu kaip „nuluptus“. Bent jau manau, kad taip gerai pažįstu, nes žinau, ką ir kiek gali konkretus žmogus, ką kam gali patikėti ir ko laukti. Aš dažnai klausiu savęs: ar tu neverdi savo sultyse, ar tau priimtina dinamika, naujos idėjos, naujų plėtros kelių paieška? Manau, kad kai jau nebegali būti permainų priešakyje, reikia tučtuojau pasitraukti.

Man, kaip rektoriui, didžiausias džiaugsmas, kai į atsakingą postą pavyksta parinkti žmogų, kuris maloniai nustebina savo įdiegtomis naujovėmis, veržlumu ir kryptinga veikla. Įsitikinau, kad bet kurio padalinio plėtrą iš esmės lemia jo vadovas. Džiugu, kad mums pavyko parinkti tokius žmones. Galėčiau pateikti daug pavyzdžių, kai dėl tinkamai parinkto vadovo jų kuruojama padalinio veikla užėmė lyderės pozicijas tarp Lietuvos universitetų.

Jums tenka spręsti ir buitiskus, ir globalius universiteto gyvenimo klausimus. Sprendimus priimate vadovaudamasis patirtimi, vadybos taisyklėmis ar intuicija?

Savo darbo kabinete išgirstu daug ir gerų, ir blogų dalykų. Ateina žmonės padėkoti už priimtus gerus sprendimus, už bendradarbiavimą su jais, ateina pasiskųsti, ateina prašyti pagalbos. Atsiunčiami ir atnešami tiek įvardyti, tiek anoniminiai skundai. Būna visko. Reikia priimti sprendimus, nuo kurių priklauso tolimesnis žmogaus gyvenimas. Tokiose situacijose negaliu vadovautis vien tik vadybos taisyklėmis, vien tik intuicija ar patirtimi. Kiekvienas atvejis yra unikalus. Sprendimų priėmimas yra savotiškas menas, todėl tenka vadovautis ir patirtimi, ir vadybos kanonais, ir intuicija, ir įstatymais.

„...Man nesuprantamas kaltinimas, kodėl Lietuvos universitetų nėra tarp šimto geriausių pasaulio universitetų. Tada atsakau, kai Lietuva bus tarp pasaulio ekonomikos lyderių, tada ir mūsų universitetai bus tarp lyderiaujančių pasaulio universitetų....“

Tik bendras viso šito vardiklis visada turi būti žmogiškumas. Visą laiką stengiausi tuo vadovautis.

Rektorius atsakingas už visą universiteto ūkį, finansus, darbuotojus, veiklos rezultatus. Tokiame darbe būna ir nesėkmių. Ar per devynerius rektoriavimo metus buvo dalykų, dėl kurių jautėte kaltės jausmą?

Taip, esu atsakingas už visą universiteto veiklą. Negaliu sukontroliuoti visų darbuotojų darbo. Tą gali padaryti tik padalinių, kuriems priklauso darbuotojai, vadovai. Jeigu jie silpni, atsiranda darbo brokas, nepasiekiami iškelti tikslai. Visa tai integruojasi į bendrus universiteto veiklos rezultatus. Todėl pagrindinis rektoriaus uždavinys – parinkti tinkamus žmones, galinčius efektyviai vadovauti jiems patikėtiems darbams. Dėl įvairių priežasčių, tiek objektyvių, tiek subjektyvių, visiškai to padaryti nepavyko.

Būčiau nenuoširdus, jeigu sakyčiau, kad viskas man pavyko. Kas nepavyko? Nepavyko visų universitete dirbančių žmonių, besimokančių studentų suburti į bendruomenę, į vieną „kumštį“, bendruomenę, kurioje kiekvienas jos narys neraginas, nevaromas į priekį daro viską, kas nuo jo priklauso, kad jo universitetas klestėtų, būtų žinomas, kad stiprėtų jo pozicijos. Nepavyko įveikti dalies žmonių abejingumo bendriems mūsų siekiams. Dalis jų taip ir liko nesuvokę, kad universiteto laimėjimai tiesiogiai ar netiesiogiai teigiamai atsiliepia kiekvieno bendruomenei nario situacijai. Lygiai taip, kaip nesėkmės mažina kiekvieno jų galimybes. Pasiteisinimui galiu tik pasakyti, kad šis uždavinys, kryptingai veikiančios bendruomenės formavimas, yra be galo sunkus, sudėtingas ir ilgalaikis. Jo sprendimo sėkmė priklauso tiek nuo vidinių priežasčių, darbuotojų mentaliteto, rektoriaus, rektorato pastangų, tiek ir nuo išorės – šalies ekonominės padėties, darbuotojų socialinių sąlygų.

Vadovauti mokslo institucijai, vadinasi, vadovauti eruditams, asmenybėms, visais klausimais turinčioms savo nuomonę. Vienos aukštosios mokyklos rektorius tai vaizdžiai pavadino „buvimu tarp girnų“.

Esu kalbėjęs apie universiteto ir įmonės skirtumus. Atrodo, kad ne veltui. Ir tai, kad įmonė savo veikloje siekia pelno, kartais ir bet kokia kaina, o universitetas – ne, nėra svarbiausias ir vienintelis skirtumas. Universiteto potencialas – aukšto intelekto mokslininkai, kritiškai mąstančios, savarankiškos asmenybės. Įsivaizduokime, kad tokios institucijos vadovu tampa verslo įmonės direktorius, geras vadybininkas (tokių pavyzdžių, kurie baigėsi visiškai nesėkme, buvo Danijoje). Toks žmogus

sėkmingai vadovauti universitetui negali dėl daugelio priežasčių. Pirma, gamybininkui sunku surasti kalbą su mokslininkais – pernelyg skirtingi vidiniai pasauliai. Antra, iškyla universiteto veiklos komercializavimo pavojus, o tai, be abejo, skaudžiai atsilieptų rengiamų specialistų kokybei. Ir iš esmės vargu ar įmanomas kūrybinis mokymas vadovaujantis vien tik ekonomine logika. Kur nėra laisvės, ten nėra ir kūrybos. Jei nori jausti profesorių, su kuriais dirbi, pagarbą ir pasitikėjimą, turi ir pats būti profesorius. Taip pat privalai būti geras mokslininkas, kad turėtum moralinę teisę to paties reikalauti ir iš kitų. Bendravimo su mokslu bendruomene pagrindas – pagalba, tolerancija ir kolektyviškumas.

Studijų kokybę, ypač techniškojo universiteto, lemia finansai. Ar techniškojo studijų kokybė visada suderinama su „diržų veržimosi“ politika?

Be abejo, finansai yra viena svarbiausių studijų kokybės sąlygų. Todėl man keista išgirsti iš politikų, kai jie sako, kad kai pasieksite aukštą studijų kokybę, tada gausite pinigų. Įdomu, ar nors vienas verslo projektas gali būti sėkmingas be investicijų? Antra vertus, techniškieji universitetai, palyginti su humanitariniais, yra palankesnėje situacijoje, kadangi jie gali papildomai užsidirbti iš ūkio subjektų, siūlydami savo paslaugas. Kai šalies ekonomika plėtojosi normaliai, mūsų universitetas taip užsidirbdavo po keliolika milijonų litų. Anksčiau ar vėliau šalies ūkis atsigaus ir šis pajamų šaltinis vėl taps ypač svarbus. Deja, šiuo metu esama universitetų mokslinės produkcijos vertinimo sistema neskatina plėtoti tyrimų ūkio subjektų užsakymu, kadangi jos apskaita remiasi iš esmės vien tik išspausdintų straipsnių skaičiumi. Tai galbūt tinka fundamentaliesiems, bet jokia būdu netinka taikomiesiems mokslams. Šiuo metu universiteto finansinė padėtis ypač priklauso nuo gautų studijų krepšelių skaičiaus. Tačiau technologiniai mokslai yra brangūs, ir mes mažai sulaukiame už studijas mokančių studentų. Valstybė, įvertindama inžinierių svarbą šalies ūkio plėtrai, galėtų numatyti kitokią inžinerinių studijų finansavimo tvarką, kaip tai daro, pavyzdžiui, latviai.

Perversmai jau ne pirmus metus purto ir Lietuvos švietimo sistemą. Ko gero, esate vienas iš tų rektorių, kuris turėjo daugiausia drąsos, bet į kurį buvo įsmeigta ir daugiausia kritikos strėlių?

Iš esmės reformą vertinu teigiamai. Ministrui G. Steponavičiui pavyko iš sąstingio išjudinti tokią didelę aukštojo mokslo sistemą. Visą laikotarpį, susijusį su aukštojo mokslo reforma, skirstyčiau į du etapus. Pirmasis – tai

pasiruošimas aukštojo mokslo įstatymo, įtvirtinančio reformos principus, priėmimas. Antrasis – pirmieji minėto įstatymo veikimo metai. Nė viena reforma, ypač tokia, liečianti beveik visus socialinius visuomenės sluoksnius, negali būti itin palankiai sutikta. Todėl, kaip ir priimta demokratinėje visuomenėje, iki įstatymo priėmimo visi turi teisę reikšti savo nuomonę, diskutuoti ir vertinti. Būtų keista, jeigu universitetų rektoriai būtų likę nuošalyje. Aš, kaip Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas, privalėjau viešai pasakyti Lietuvos universitetų rektorių, be abejo, ir savo nuomonę ir abejones dėl tam tikrų reformos aspektų. O kad buvau paverstas reformos kritiku, tai daugiau žiniasklaidos, asmenų, nepripažįstančių kitokios nuomonės, nuopelnas. Kai Aukštojo mokslo įstatymas buvo priimtas, aš pirmasis pasakiau, kad kritika ir debatai baigėsi, reformą reikia įgyvendinti. Žinoma, atsižvelgiant ir taisant tuos netinkamus aspektus, kurie išaiškėjo pradėjus įstatymą įgyvendinti. Kartu su Švietimo ir mokslo ministerija gana sėkmingai tai ir darome.

Ar Jus vargina populiarumas? Ar jaučiate, kad stebimas ir vertinamas kiekvienas Jūsų judesys?

Nesijaučiu, kad esu populiarus. Ir tokiu būti nenoriu. Mano prigimtis yra kitokia. Noriu ramaus, mėgstamo darbo. O vadinamąjį populiarumą lemia gyvenimo aplinkybės: nebūtų Lietuvos universitetų rektoriai išrinkę manęs jų konferencijos prezidentu tuo laiku, kai prasidėjo aukštojo mokslo pertvarka, mažiau mano pavardė ir teiginiai būtų mirgėję spaudoje, mažiau būčiau „mušamas“ už mano lūpomis išreiškiamą konferencijos nuomonę.

Antra vertus, tokie dalykai užgrūdina. Iš pradžių kil-davo noras pulti į kovą, paaiškinti tikrąsias priežastis, paaiškinti, kad tai tik gudriai surežisuotas spektaklis. Tada gavau protingą patarimą – nereikia kreipti dėmesio, nes jei teisiniesi, vadinasi, esi kaltas. Protingi žmonės supranta, o nesuprantantiems įrodinėti beprasmiška. Tai žodžiai, kuriais visada vadovaujuosi.

Viename interviu esate minėjęs, kad rektorius turi būti itin stiprios sveikatos ir labai stiprių nervų. Kokie projektai ir kompromisų ieškojimai per paskutiniuosius metus pareikalavo daugiausia nervų?

Galiu šią mintį patvirtinti ir dabar. Rektoriaus darbo diena trunka 12 valandų, dažnai ir šeštadienį, ir sekmadienį. Labai sudėtinga tai, kad vienu metu tenka spręsti daugybę klausimų, tai yra staigiai persiorientuoti ir įsigilinti į įvairiausių problemų esmę. Be to, įstatymų numatyta taip, kad vienas asmuo, rektorius, atsako už visą

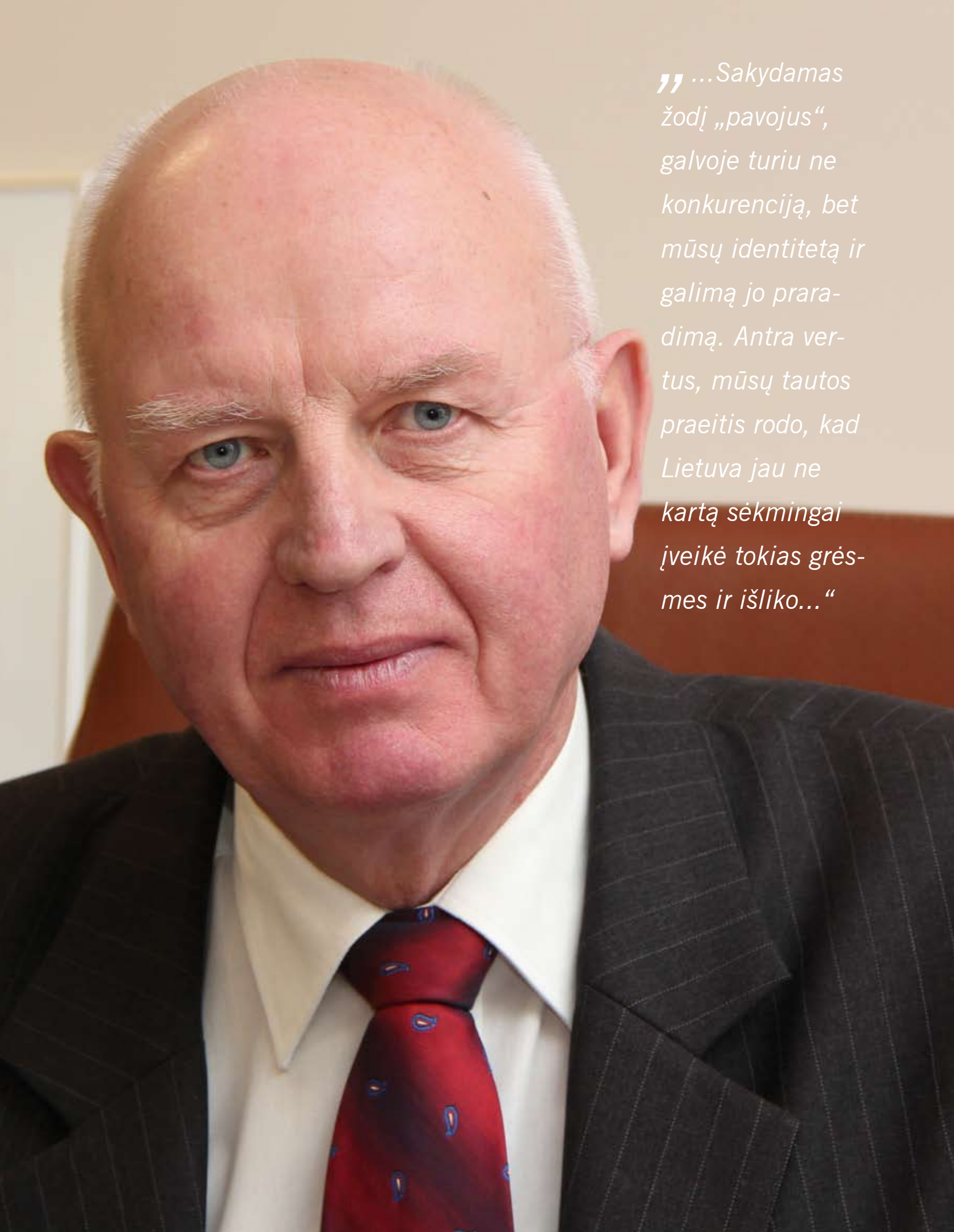
universiteto veiklą – ir už tvarką finansuose, ir už studijų bei mokslo rezultatus, ir už bendruomenės narių poelgius, ir visa kita. Tenka skirti darbuotojams drausmines nuobaudas, atleisti ir priimti į darbą. Visi šie klausimai reikalauja jautrumo, nes neteisingi sprendimai gali turėti atitinkamų pasekmių. Labiausiai žeidžia nepelnytas universitetų puolimas, kai visos susikaupusios blogybės, kurių daugelis atsirado ne dėl universitetų kaltės, priskiriamos būtent jiems. Man nesuprantamas kaltinimas, kodėl Lietuvos universitetų nėra tarp šimto geriausių pasaulio universitetų. Tada atsakau, kai Lietuva bus tarp pasaulio ekonomikos lyderių, tada ir mūsų universitetai bus tarp lyderiaujančių pasaulio universitetų.

Mus žeidžia ir stebina tai, kad pasiekę neeilinių laimėjimų mokslo žurnalų leidyboje (dauguma jų priimti į prestižiškiausią pasaulyje *ISI Web of Science* bazę), turime įrodinėti, kad tai ne „kiemo“ žurnalai. Šių žurnalų redakcines kolegijas sudaro žinomi mokslininkai iš viso pasaulio, straipsnius gauname iš daugybės šalių, visus juos vertina ir užsienio recenzentai. Mūsų mokslinių žurnalų citavimo indeksas itin aukštas (ir ne dėl „savitavimo“). Taip mes keliame Lietuvos prestižą, jos tarptautinį reitingą. Deja, Lietuvoje mes už tai „mušami“. Ne veltui sakoma, kad savo kieme pranašu nebūsi. Stebina tai, kad kritikos sulaukiame ne iš užsienio, bet iš „kolegų“ Lietuvoje.

Šiuo metu Lietuvos aukštosios mokyklos gyvena pagal „džiunglių įstatymą“ – laimi tas, kas stipresnis ir agresyvesnis. Jūsų, kaip vadybos profesoriaus, nuomone, tai yra natūrali išlikimo kova, kuri turi galioti ne tik verslo įmonėms, bet ir universitetams?

Yra du priešingi valdymo modeliai – griežtai centralizuotas ir visiškai liberalizuotas. Pirmojo modelio pavyzdys – sovietinė ūkio valdymo sistema, antrąjį galima pavadinti kaip „laukinių Vakarų“ arba „džiunglių įstatymo“ modelį. Pasaulis abu juos atmeta kaip kraštutinius. Tą įrodė žlugę arba žlungantys režimai, įkūnijantys centralizuotą ekonomikos modelį. Išsivysčiusios valstybės atsirado iš antrojo modelio.

Šiandien aukštajame moksle mes kryptame link visiškai liberalizuoto modelio. Tačiau jis aukštajam mokslui netinka, kadangi aukštojo mokslo institucijoms tenka ypatinga misija – šviesti tautą, didinti jos intelektualinį potencialą. Kažkodėl šiandien aš nebeišgirstu neseniai taip dažnai kartoto teiginio, kad Lietuva yra maža, neturinti gamtos išteklių šalis, todėl jos ateitį galima užtikrinti vien lavinant žmones. Esu įsitikinęs, švietimas, mokslas – ne tik mūsų ekonominės gerovės, bet ir identiteto, išlikimo sąlyga. Manau, kad tai turėtų būti esminis šalies

*„...Sakydamas
žodį „pavojus“,
galvoje turiu ne
konkurenciją, bet
mūsų identitetą ir
galimą jo prara-
dimą. Antra ver-
tus, mūsų tautos
praeitis rodo, kad
Lietuva jau ne
kartą sėkmingai
įveikė tokias grės-
mes ir išliko...”*

valdžios rūpestis, nuo kurio negalima nusišalinti. Todėl didžiosios finansinės naštos dalies perkėlimas vien tik ant jaunimo ir jų tėvų pečių yra neperspektyvus. Tokią klaidą daro visos Europos Sąjungos šalys, tuo tarpu investicijos į mokslą trečiojo pasaulio šalyse sparčiai didėja, kaip ir JAV. Ar ne todėl negarbingai žlugo Lisabonos strategija? Dabar ji jau vadinama Lisabonos tragedija...

„Didžiausią įspūdį palikdavo Rektorių konferencijos posėdžiai. Ypač imponuodavo du dalykai: kiekvieno rektoriaus pasiryžimas visomis išgalėmis kautis dėl savo universiteto interesų, o kai iškildavo bendra grėmė aukštajam mokslui – veikti sutartinai ir ryžtingai“, – atsimena buvęs VPU rektorius prof. Antanas Pakerys. Galite tai, kaip Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas, patvirtinti? Kokių rezultatų pasiekė Rektorių konferencija, saugodama Lietuvos aukštųjų mokyklų autonomiją ir identitetą?

Turiu garbės jau dvi kadencijas (4 metus) būti Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentu. Išimties tvarka antroji kadencija pratęsta dar metams. Jaučiu pagarbą visiems rektoriams – visi jie garbingai atstovauja savo vadovaujamoms institucijoms. Labiausiai man imponuoja jų atsakomybės už Lietuvos ateitį, aukštąjį mokslą suvokimas. Mūsų konferencijose bet kurio klausimu vyksta principinga diskusija, todėl nebelieka vietos jokiai konjunktūrai. Jeigu tokia veikla ir vyksta, tai yra privatus kiekvieno rektoriaus reikalas.

Už kiekvieno rektoriaus pečių – daugiametė, neįkainojama darbo aukštojo mokslo sistemoje patirtis, tai paties aukščiausio lygio ekspertai aukštojo mokslo klausimais. Gaila, kad pastaraisiais metais pastebiu norą konferenciją, kaip ekspertinę instituciją, ištrinti iš visų direktyvinių dokumentų. Gal esame per dideli laisvamaniai?

Rektorių konferencija visada gynė, gina, manau, ir gins esminę universitetų plėtros sąlygą – autonomiją. Norą būti nepriklausomi, autonomiškai paveldėjome iš seniausių laikų, iš amžių glūdumos.

Tai esminis visų laikų universitetų veiklos principas. Galima būtų pasakyti taip: universiteto yra tiek, kiek yra autonomijos. Ne visiems tai patinka. Labiausiai tai nepatinka tiems, kurie neskiria universiteto nuo pelno siekiančios įmonės. Kartais visuomenę bandoma suklaidinti teigiant, jog autonomijos siekiama tam, kad būtų galima savavaliuoti, būti nekontroliuojamiems. Niekio panašaus. Kuo daugiau autonomijos, tuo daugiau atsakomybės, tuo daugiau kontrolės, padedančios išvengti finansinių klaidų ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui, jeigu toks yra.

Ar esate optimistas? Jūsų nuomone, Lietuvos aukštosios mokyklos išlaikys savo nepriklausomybę ir identitetą?

Esu optimistas. Lietuvos aukštosios mokyklos išlaikys savo nepriklausomybę ir identitetą jau vien dėl to, kad jos privalo tai padaryti. „Vardan tos Lietuvos...“ Sakiau, kad universiteto yra tiek, kiek jis savarankiškas. Tik tokiu atveju jis gali atlikti savo misiją tautai ir valstybei. O misija aiški – ruošti aukšto intelektualinio lygio specialistus, gebančius kurti ne tik mūsų valstybę, jos gerovę, bet ir išsaugoti jos identitetą.

Gyvename sudėtingais laikais, kai perkainojamos visos vertybės. Ne veltui sakoma, kad gyvenimo neapgausi: į paviršių pradeda lįsti visos plėtojant Lietuvos aukštąjį mokslą anksčiau padarytos klaidos. Tai ir studijuojančiųjų struktūra („apversta piramidė“), ir dėstytojų prestižo nuvertinimas, galų gale ir mūsų socialinė realybė, nesudaranti sąlygų gilioms motyvuotoms studijoms. Esu įsitikinęs, kad visa tai laikina. Vakarų valstybės savo gerovės nesukūrė per kelis dešimtmečius. Tai šimtmečių kelias, palydėtas ir karų, ir revoliucijų, ir pakilimų, ir nuopolių. Nepaisant visų nesklandumų, mes einame žymiai greičiau. Tačiau vis tiek tai yra kelias.

Ar būna dienų, kai norite nusimesti visų rektoriaus įsipareigojimų, pareigų našą ir tiesiog sėdėti ant ežero kranto ir... žvejoti? Ar būna, kad svajojate būti tiesiog paprastu žmogumi?

Turbūt jau pasikartosiu – nesiveržiau į rektoriaus postą, nes jame mačiau milžinišką atsakomybės jausmą, įtemptą darbą be laisvo laiko, o ne „šiltą“ kėdę. Be abejo, būtų gera dabar sėdėti ant ežero ar upės kranto ir žvejoti, o ne kalbėti įvairiomis progomis iš tribūnų... Kartais norėčiau ramiai sėdėti salėje ir kartu su visais klausytis, ką kalba kiti. Deja, mūsų gyvenimo filosofija kita. Žmogus turi vadovautis pareigos jausmu, o ne noru gyventi tik savo malonumui. Jeigu mes visi taip elgtumės, nebūtų judėjimo į priekį, nebūtų pažangos. Be to, ramybė – pražūtis pačiam žmogui. Aplinkybės formuoja žmogaus elgesį, modeliuoja jo veiksmus einant į priekį, o šis judėjimas savo ruožtu suformuoja naujas aplinkybes. Šis procesas yra begalinis, būdingas tiek žmogui, tiek šeimai, tiek organizacijai, valstybei ir visai žmoniškai. Tapti žmogumi, gyvenančiu tik savo malonumui, yra nepaprasta. Prieš tai reikia nueiti ilgą, kupiną įtampos kelią. Taip sutvarkytas mūsų gyvenimas. Ir aš tuo keliu einu.

Igno Ivaškos nuotraukos

KIEKVIENAS GALI PADARYTI TIEK DAUG, KAD JAM PAČIAM ATRODYS, JOG ĮVYKO STEBUKLAS

„Atsikelk ir sąžiningai dirbk kiekvienos dienos darbus. Tada niekada neištiksi jokia depresija“, – šį paprastą liūdesio prevencijos būdą iš paties Tėvo Stanislovo lūpų Vorkutoje, speiguotoje Jun-Jagos gyvenvietėje, vaikystėje išgirdo profesorius Edmundas Kazimieras Zavadskas. Ir ilgas beveik penkis dešimtmečius su užsispyrimu dirbdamas universitete depresija profesorius nesirgo. O iš kiekvienos dienos darbų kilo ne nuovargis, o naujos idėjos, nauji sumanymai, kuriuos, anot jo, norėjosi įgyvendinti „čia ir dabar“. Ar neliūdna, kad bene patys brandžiausi metai atiduoti universitetui? „Neliūdna“, – trumpai atsako buvęs universiteto rektorius, neabejotinai ryški ir charizmatiška asmenybė.

Edita Jučiūtė

Pasak pirmojo VGTU rektoriaus, Lietuvos mokslų akademijos nario korespondento, universiteto ateitis priklausys nuo kokybiškos ir kiekybiškos mokslo produkcijos. „Reikia skaičiuoti kiekvieno mokslininko, kiekvienos universiteto katedros mokslinius straipsnius, monografijas, mokslininkų citavimus. Jeigu to nedarysime, būsime nematomi mokslo pasaulyje“, – šiuos žodžius, nepaisydamas nieko, prof. habil. dr. Edmundas Kazimieras Zavadskas universiteto nariams kartoją labai dažnai. Kalbant jo žodžiais, tai svarbu šiandien, „čia ir dabar“.

Gyvename laikais, kai daugeliui atrodo, kad patirtis nespėja su naujovėmis. Jūs, net ir sulaukdamas skeptiškų vertinimų, visada skatindavote naujoves. Kodėl? Ką šiandien galėtumėte atsakyti savo skeptikams?

Skeptikų niekada netrūko, netrūksta ir dabar. Labai daug jų buvo Lietuvoje dar 1990 metais, kai mes paskelbėme, kad sieksime technikos universiteto statuso. Gyvenimas parodė, kad mes buvome teisūs. Skeptikų buvo, kai pradėjome leisti mokslinius žurnalus. Prieš devyniolika metų mano idėjos kartu leisti mokslinių darbų žurnalus nepalaikė Rygos ir Talino technikos universitetų rektoriai. Tuomet su Kauno technologijos universiteto rektoriumi prof. K. Kriščiūnu pasidalijome tematikas ir pradėjome leisti žurnalus vieni. Šiandien manau, kad mūsų sprendimas buvo teisingas. Buvo skeptikų, kai pradėjome leisti „Technikos enciklopediją“. Šiandien jau turime užbaigtą darbą – keturis šio leidinio tomus.

Abejotojų buvo ir tada, kai žurnalų redaktoriai buvo raginami siųsti žurnalus į prestižines duomenų bazes, o

vėliau ir į įžymiąją Thomson Reuters „Web of Science“. Dabar irgi išgirstu skeptiškų vertinimų, kai universiteto žurnalai mūsų vadovybės sprendimu pradėti leisti kartu su viena didžiausių ir prestižiškiausių pasaulio leidyklų „Taylor & Francis“. Galima vardyti daug pavyzdžių... Manau, kad abejojantys visada pralaimėdavo, nereiktų kreipti į juos dėmesio. Reiktų kelti universitetui ir sau aukštesnius tikslus. Tik tada universitetas gali tapti prestižine tarptautine (o ne regiono) mokslo institucija, patenkančia į pasaulio universitetų penkišimtuką.

Yra nemažai suprantančių, kad į aukštas vietas pasaulio reitinguose galima patekti tik tuo atveju, jei valstybė pakankamai gerai finansuoja mokslo projektus. Aukštą reitingą turinčių universitetų biudžetai yra siekiantys milijardus dolerių ar eurų. Maskvos Lomonosovo universiteto statybos ir ir mokslo įranga kainavo daugiau nei viso sugriauto Stalingrado miesto atstatymas. Galime didžiulius, kad Rytų ir Vidurio Europoje patenkame tarp penkių dešimčių geriausiųjų universitetų. Tai būtų mano geriausias atsakymas skeptikams.

Vienas iš svarbiausių mokslinių darbų žurnalo vertinimo kriterijų yra tai, ar jis yra įtrauktas į duomenų bazes, ar jis prieinamas mokslo bendruomenei. Kaip pasiekiami šie sėkmės?

Jei mokslinių darbų žurnalas nėra įtrauktas į duomenų bazes, vadinasi, jis neprieinamas mokslo bendruomenei plačiąja prasme, skelbiama informacija tampa sunkiai pasiekiami kitų šalių skaitytojams. Atrasti kelių į prestižines duomenų bazes nėra lengva. Pirmiausia

labai svarbus skelbiamų mokslinių straipsnių lygis, kalba, kuria publikuojami straipsniai. Žurnale turi būti skelbiami prestižinių universitetų mokslininkų straipsniai, kokybiškai atliekamas straipsnių recenzavimas. Žurnalo sėkmė priklauso ir nuo redakcinės kolegijos narių darbo. Norint, kad žurnalas patektų į *Thomson Reuters* „Web of Science“ duomenų bazę, reikia, kad straipsniai būtų pakankamai cituoti šioje bazėje jau esančiuose žurnaluose. Taip pat svarbu, kad žurnalą gerai įvertintų ir rekomendacijas duomenų bazės administratoriams parašytų garsūs mokslininkai.

Žurnalo vertinimo procesas dažnai trunka kelerius metus ir pareikalauja redaktorių ištvermės ir užsispyrimo. Mano su kolegomis leidžiami trys žurnalai jau ketvirtus metus yra šioje duomenų bazėje. Jų vertinimo procesas pareikalavo labai įvairaus laiko – nuo 4 mėnesių iki 6 metų. Tik 4 mėnesius truko Baltijos šalių regioninio žurnalo pripažinimas. Šiuo metu į šiuos žurnalus susidaro didelės autorių iš viso pasaulio eilės.

Universitete iš pašaukimo fanatiškai dirba daug gabių mokslininkų, vykdo mokslinius tyrimus. Pasigirsta nuomonių, kad Lietuvos mokslininkams pirmiausia reikia būti ne savo srities žinovais, fanatikais, o gerais vadybininkais, t. y. mokėti gerai save parduoti. Kokia būtų Jūsų nuomonė?

Mūsų universitete tikrai dirba nemažai mokslininkų, atėjusių į šią veiklą iš pašaukimo. Universitete pasiekti ištis svarių mokslo rezultatų yra žymiai sunkiau nei dirbant mokslo įstaigoje, kurioje nėra studentų. Lietuvos universitetų dėstytojai turi dirbti daug akademinį valandų ir tik epizodiškai gali skirti laiko moksliniam darbui. Nėra lengva ir mokslininkams, dirbantiems dar ir administracinį darbą. Norint neatsilikti, tenka dėl mokslinio darbo paaukoti laisvalaikį. Tokiomis sąlygomis sunku būti dar ir gerais vadybininkais, gebančiais gerai parduoti savo rezultatus...

Dažnai kalbama, kad Lietuvos mokslininkai turi mažai tarptautinių patentų, tačiau nutylima, kaip brangiai kainuoja pats patentavimas. Būtent dėl to daug lietuvių atiduoda savo idėjas užsienio kolegoms, tampa tarptautinių patentų bendraautoriais. Vėliau, deja, tie patentai tampa užsienio institucijų nuosavybe. Mano nuomone, universitete turime ir gabių mokslininkų-vadybininkų, gebančių ne tik laimėti tarptautinių projektų konkursus, bet ir jiems vadovauti. Jiems taip pat didelę savo laiko dalį reikia skirti studijų procesui.

Pastaruoju metu, esant didžiulei tarptautinei konkurencijai, Lietuvos mokslininkams prasimušti į plačiuo-

sius vandenį nėra lengva. Jūsų pavyzdys visgi įkvepia. Ar turite patarimų jauniems mokslininkams?

Prasimušti į plačiuosius vandenį visada įmanoma. Tik tam reikia daug drąsos ir didelio užsispyrimo. Apgynus daktaro laipsnį, reikia ieškoti savarankiškos mokslo krypties, kurioje nedirba arba mažai dirba užsienio mokslininkų. Tai buvo sunku, bet įmanoma padaryti prieš 30–40 metų, kai nebuvo prieinami informacijos šaltiniai, o į užsienio stažuotes išvykdavo nedaugelis mūsų mokslininkų.

Šiuo metu neišeinant iš namų galima sužinoti visas mokslo naujoves, analizuoti, ko dar nėra padaryta, ieškoti sandūrų tarp skirtingų mokslo šakų bei krypčių. Kaip tik čia galimi geriausi paieškų rezultatai. Tačiau viskas priklauso nuo jaunojo daktaro norų ir tvirto charakterio. Rezultatai niekada neateina savaime, be didelio nuolatinio darbo.

Šiandien mūsų visuomenėje gyvos dvi prieštaringos nuomonės: mokslo produkcija turi duoti pelną, kita vertus, mokslo plėtra vien dėl finansinių motyvų praranda savo paskirtį, nes mokslas pirmiausia yra ieškojimas. Kokiai nuomonei daugiau pritartumėte Jūs?

Manau, universitete turi išlikti pusiausvyra tarp fundamentinių ir taikomųjų tyrimų. Kad mokslas turi duoti tam tikrą naudą – neabejotina. Tačiau nauda yra labai plačiai suprantama kategorija, nebūtinai turinti konkrečią piniginę išraišką.

Nė viena valstybė negali gyvuoti be universitetų. Universitetų paskirtis yra ruošti aukštos kvalifikacijos specialistus. Net ir regioniniai universitetai tam, kad keltų dėstytojų kvalifikaciją ir gerintų studijų kokybę, privalo dirbti mokslinį darbą.

Studijos ir mokslas universitetuose – neatsiejami. Tačiau mokslo universitetuose, kuriuose vykdomi rimti moksliniai tyrimai, dėstytojai paprastai turi mažiau akademinį valandų ir gali daugiau dėmesio skirti tyrimams. Be to, tokie universitetai vykdo daugiau fundamentinius tyrimus, kurie paprastai greito pelno neduoda. Taikomieji tyrimai, duodantys greitą pelną, dažniausiai vykdomi juos finansuojant verslui. Tačiau be fundamentinių tyrimų būtų neįmanomi ir taikomieji.

Turite daug mokinių, kurie jau tapo profesoriais, turinčiais savo doktorantų. Su daugeliu jų dirbate tandem. Kada pajuntate, kad Jūsų pastangos duoda gerų rezultatų?

Profesoriais tapo keturi mano buvę doktorantai, kurie jau patys paruošė 17 daktarų. Man pasisekė, kad buvo

daug doktorantų, būtent mane pasirinkusių savo mokslinių darbų vadovu. Esu parengęs 29 mokslo daktarus, keliolika mokslo daktarų padėjau parengti kitiems užsienio ir Lietuvos mokslininkams. Su kai kuriais buvusiais mokiniais bendradarbiaujame ir dabar.

Profesoriais, tapo tie, su kuriais ilgai ir nuolat bendradarbiauome. Jaunesniems mano kolegoms paprastai užtenka energijos įgyvendinti įvairius mokslinius projektus, tačiau pritrūksta patirties renkantis mokslines temas. Suformulavus jauniems mokslininkams tinkamą uždavinį ir nuolat prižiūrint jų darbų eigą, gerų rezultatų ilgai laukti netenka.

Atradę kūrybinio darbo malonumą, išleidę monografijas, matydami savo straipsnius prestižiniuose žurnaluose, sulaukę pripažinimo, mokslininkai paprastai pajunta, kaip išsiskleidžia sparnai.

Tada mano kolegos pradeda dirbti dar intensyviau ir pasiekia ištis gerų rezultatų. Mūsų publikuotus mokslo darbus greitai pastebi ir naudoja kitų šalių mokslininkai. Tai mus skatina dar daugiau skubėti ir neleisti, kad būtume aplenkti.

Pirmąją mokslinę publikaciją paskelbėte bene prieš 45 metus. Kiek šiandien jų turite?

Tiksliai neskaičiavau. Išleistose bibliografinėse rodyklėse yra apie 900 mokslinių publikacijų, iš jų keliolika monografijų lietuvių, anglų, vokiečių ir rusų kalbomis, keturi vadovėliai. 95 straipsniai, publikuoti 27 žurnaluose, yra paskelbti ISI *Thomson Reuters* „Web of Science“ duomenų bazėje. Turiu paskelbęs apie 400 publicistikos straipsnių ir parašęs 10 knygų.

Dauguma mokslinių publikacijų parašyta su bendraautorais – buvusiais ir esamais doktorantais, studentais bei kolegomis mokslininkais.

Turite įspūdingą bendravimo su žmonėmis patirtį. Ko per daugelį metų išmokote bendraudamas su mūsų universiteto žmonėmis?

Bendraujant su žmonėmis labai svarbu parodyti pasitikėjimą, padrąsinti, pasakyti, kad „tu gali“. Su daugeliu dabartinių universiteto profesorių per pastaruosius 20 darbo metų teko kalbėtis ir raginti nesustoti ir tęsti mokslinius darbus. Tie, kurie paklausė manęs, manau, nenusivylė, tapo profesoriais, žinomais savo srities specialistais, sulaukusiais aukštų įvertinimų. Daugelį jų teko padrąsinti net patariant, kokioje srityje jie galėtų tęsti savo mokslinius darbus, kaip galėtų skelbti savo mokslinius straipsnius prestižiniuose ir žinomuose žurnaluose.

Ne vienam universiteto mokslininkui padėjote tapti profesoriumi...

Kai kurie nedrįsta tapti profesoriais, nors pagal savo gebėjimus ir kitas savybes galėtų. Tapus profesoriumi, tenka daug dirbti. Kartais sakoma, kad geriau būti geru docentu, nei blogu profesoriumi. Sovietiniais laikais, kai kelias į pripažinimą buvo ypač sunkus, gyvavo ir kita populiari frazė: „Geriau gyvas docentas, nei miręs profesorius.“

Sulaukėte daug pripažinimo, esate užsienio universitetų Garbės daktaras, užsienio akademijų narys, Lietuvos MA narys korespondentas, dviejų valstybinių premijų laureatas. Įvertinimas Jus džiugina ar neteikia tam daug dėmesio?

Turbūt sunku rasti žmogų, kuris būtų visai abejingas jo veiklos įvertinimui. Ypač jautrūs vertinimui yra menininkai ir mokslininkai. Todėl teisingai elgiasi universiteto vadovai, pagal galimybes skatindami savo darbuotojus.

Kas Jums mūsų universitete teikia didelių vilčių? Kuo mūsų universitetas, Jūsų nuomone, šiandien gali didžiuotis?

Mūsų universitetas dar nėra senas savo amžiumi. Tačiau galime didžiuotis, kad per pastaruosius metus neatsilikame arba lenkiame pagal daugelį rodiklių tokius vyresnius universitetus kaip Rygos ir Talino. Pagal leidžiamų žurnalų, patekusių į *Thomson Reuters* „Web of Science“ duomenų bazę, skaičių mūsų universitetas yra trečioje vietoje Europos Sąjungoje po Oksfordo ir Kembridžo universitetų.

Pagal *Webometrics* vertinimus, mūsų universitetas, kartu su kitais dviem Lietuvos universitetais, patenka į pasaulio universitetų tūkstantuką, o pagal šio vertinimo mokslingumo rodiklį (*Scholar*) esame net 290-oje vietoje pasaulyje. Vertinimuose dalyvauja 20 tūkstančių pasaulio universitetų. Taigi patenkame tarp 5 procentų geriausiųjų. Kokioje dar srityje Lietuva patenka tarp 5 procentų geriausiųjų?

Galime džiaugtis ir tuo, kad esame vienas iš populiariausių Lietuvos universitetų. Jau antri metai esame antroje vietoje pagal studentų priėmimo skaičių. Turime nemažai jaunų ir energingų jau apgynusių daktaro laipsnį darbuotojų, noriai dalyvaujančių tarptautiniuose moksliniuose projektuose ir dėstytojų mainų programose. Mane džiugina, kad jie ambicingi ir norintys siekti mokslo aukštumų. Tuo taip pat labai didžiuojusi.

Apie pirmąją rektoriavimo dieną. „Pasipylė skambučiai. Skambino ir sveikino. Nežinojau, kad turiu tiek draugų... Iš savo rektoriavimo metų galėčiau parašyti visą knygą – iš nutikusių gražių ir negražių dalykų. Ar kam nors dabar būtų įdomūs mano atsiminimai, kaip mes tada kūrėme universitetą? Jeigu būtų vien teigiamos emocijos... Duoti interviu ir sakyti viską pagrazinti? Tada neliks tiesos...“

Apie rektoriaus darbą ir išbandymą valdžia. „Manau, kad išbandymą valdžia patiria kiekvienas žmogus, tapęs vadovu. Tai man irgi teko patirti. Rektoriumi išrinktas buvau tik 45-erių, ką tik buvau tapęs profesoriumi ir katedros vedėju, neturėjau pakankamos personalo vadybos patirties. Staiga tapti rektoriumi buvo didžiulis šokas. Iki tol daugiau rūpėjo moksliniai tyrimai ir pedagoginė veikla. O staiga teko pradėti dirbti su žmonėmis. Tai, manau, kiekvienam mokslininkui – egzaminas, kurį nėra taip lengva išlaikyti. Aš savo darbuotojus ir kolegas visada raginau dirbti. Jei rektorius pernelyg demokratiškas su pavaldiniais, gali sulaukti darbuotojų nepagarbos, jei pernelyg „kietas“ – taip pat negerai. Aš nežinau, kaip man tai pavyko. Ne aš ir turėčiau spręsti.“

Vasario 7 d. tapau rektoriumi, o kovo 11-ąją – paskelbta Lietuvos Nepriklausomybė. Dirbti buvo nelengva, ypač pirmuosius metus. Buvau išrinktas iš beveik 150 Tarybos narių nedidele balsų persvara. Buvau pakankamai naivus, išdrįsau dalyvauti rinkimuose į rektoriaus postą kartu su dviem tikrai iškiliais ir labai žinomais profesoriais. Dabar mane patį tai stebina. Matyt, labai teigiamai nuteikė tai, kad dešimt tuometinio Vilniaus inžinerinio statybos instituto kolektyvų išskėlė mano kandidatūrą į rektoriaus postą. Todėl ir sutikau. Tada nelabai supratau, koks įtemptas ir atsakingas darbas manęs laukia. Rektoriavimo metai buvo nuolatinis „Tour de France“ maratonas – teko dirbti tikrai labai daug. Klausiate, ar turėjau kolegų, kurie man tėviškai patartų. Taip, turėjau. Vyresnįjį savo kolegą profesorį Zenoną Kamaitį. Jis turėjo daug patirties.

Norėjau, kad ir tie, kurie nebalsavo už mane, patikėtų manimi. Pirmieji dveji rektoriavimo metai sutapo su svarbiais Lietuvos istorijai metais. Teko priimti labai svarbius sprendimus. Daugelį jų reikėjo priimti tuojau pat, todėl ne visada buvo laiko tartis su tais žmonėmis, kurie mane išrinko. Taigi tai ne visą laiką buvo demokratija. Bet visada galvodavau, kaip nepakenkti pačiam universitetui, nepadaryti ko nors blogo kolektyvui, studentams. Tai buvo nuolatinis kompromisų ieškojimas, nuolatinis egzaminas sau, ar teisingai elgiuos, ar ne. Ar išlaikiau aš šį egzaminą? Galbūt išlaikiau, jeigu buvau perrinktas ir antrai, ir trečiai kadencijai. Šiandien, turėdamas dabartinę patirtį, to paties kelio nesirinkčiau.“

Apie „visiukus“. „Tuomet buvo daug žmonių, teigiančių, kad tuometiniam VISI nelemta tapti universitetu. Kažkuriai visuomenės daliai atrodė juokinga, kad „visiukai“ nori tapti universitetu. Tuomet teko girdėti vieno įžymaus mokslininko frazė, kad jei ant pastato pakabinsi lentelę su užrašu „universitetas“, tai nuo to pastatas universitetu netaps. Man atrodė, kad dėl to reikia viską padaryti čia ir dabar. Po to „čia ir dabar“, lygiai po devynių mėnesių VISI tapo universitetu. Galiu šiandien tik pasidžiaugti, kad pavyko įtikinti VISI kolektyvą ir Aukščiausiąją Tarybą, Atkuriamąjį Seimą, kad esame subrendę tapti technikos universitetu.“

Priimti sprendimai. „Stengiausi numatyti universiteto ateitį. Universiteto vadovo nemąstymas apie ateitį būtų pražūtingas. Atrodo, kad daug sprendimų buvo priimta laiku. Bet apie tai turėtų spręsti universiteto bendruomenė. Mintimis grįždamas atgal, kartais pagalvoju, kad gal kai kur reikėjo daryti kitaip. Galbūt. Bet už esminius savo priimtus sprendimus džiaugiuosi. Daugelis sprendimų ir geriausių idėjų ateidavo eksromptu per žmogiškus pokalbius, bendraujant su universiteto darbuotojais, mokslininkais, kolegomis.“

Universiteto žmonės. „Kas man tada buvo svarbiau – žmonių ar universiteto likimas? Provokuojantis klausimas. Be žmonių nėra universiteto, be universiteto nėra mėgstamo darbo žmonėms, pasirinkusiems mokslininko kelią. Be universitetų nebūtų ir valstybės.“

Mokslo produkcijos reitingai. „Reitingų yra daug ir įvairiausių. Šiandien informacinių technologijų eroje tai yra pakankamai objektyvu, todėl, kad patys universitetai suinteresuoti į juos patekti. Kiekvieno universiteto mokslininkai nori parodyti savo produkciją internete. Jeigu jos nerodo, vadinasi, tos produkcijos ir nėra. Mes leidžiame 17 mokslo žurnalų. Aštuoni iš jų yra patekę į pačią prestižiškiausią Thomson Reuters „Web of Science“ duomenų bazę. Dauguma žurnalų yra patekę į „Scopus“ bazę.

Naujausi skelbiami reitingai parodė, kad esame šešioliktas iš 51 Rytų ir Vidurio Europos technikos universitetų, patekusių į 2010 metų vertinimą pagal 2004–2008 metų mokslo rezultatus. O kiek daug universitetų į šį vertinimą net nepateko. Thomson Reuters „Web of Science“ duomenų bazės administratoriai šiemet jau du kartus – sausio ir kovo mėnesiais – išrinko mūsų universitetą, kaip „kylančią žvaigždę“ technikos mokslų srityje.“

Pirmasis įvertinimas. „1965 m. perskaičiau pirmąjį pranešimą jaunųjų mokslininkų konferencijoje Kaliningrade. Būdamas trečiame kurse, už pirmąją savo publikaciją gavau premiją – dešimties dienų kelionę turistiniu traukiniu „Lietuva“ „po gorodam gerojam sovietskovo sojuza“: Kijevas, Hersonas, Odesa, Sevastopolis, Maskva. Buvo graži kelionė.“

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS PREZIDIUMO
NUTARIMAS

DĖL KAUNO POLITECHNIKOS INSTITUTO IR VILNIAUS
INŽINERINIO STATYBOS INSTITUTO PAVADINIMŲ PAKEITIMO

Atsižvelgdamas į tai, kad mokymo proceso reorganizavimas Kauno politechnikos institute ir Vilniaus inžineriniame statybos institute atitinka technikos universitetų statusą, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas n u t a r i a:

1. Pakeisti Kauno politechnikos instituto pavadinimą ir vadinti jį Kauno technologijos universitetu.
2. Pakeisti Vilniaus inžinerinio statybos instituto pavadinimą ir vadinti jį Vilniaus technikos universitetu.
3. Pavesti Švietimo, mokslo ir kultūros komisijai bei Mokslo ir studijų departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės iki 1990 m. gruodžio 1 d. apsvarstyti Kauno technologijos universiteto ir Vilniaus technikos universiteto statusus ir pateikti juos tvirtinti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybai.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS
PIRMININKAS

V.LANDSBERGIS

Vilnius, 1990 m. spalio 31 d.

Nr.1-736

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

1996 m. rugpjūčio 22 d. Nr. 991

Vilnius

Dėl Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino vardo suteikimo
Vilniaus technikos universitetui

Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:
Pritarti Vilniaus technikos universiteto tarybos prašymui suteikti Vilniaus technikos universitetui Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino vardą ir toliau vadinti jį Vilniaus Gedimino technikos universitetu.

Ministras Pirmininkas

Mindaugas Stankevičius

Švietimo ir mokslo ministras

Vladislavas Domarkas

Vilniaus Arkikatedros Šv. Kazimiero koplyčioje, pašventinus universiteto vėliavą

Prisikėlimo švenčių proga
mušiu džiaugiu sveikinu.
Nors viena šakelė dar suželt!
Prisikelt! Prisikelt! – visose
plotmėse.
Džiaugiuosi, kad jūs
Magnificencijoje sugrįžate
daugeliui nepriklausomai
Tėvynei jaunu, piliečių
– padėti įgyti laimės
visiškai.
2001.04.10 Su mušiu džiaugiu
REANIMACINI) pogrind
Joni. K. Janina

Mokslininko darbas. „Aš nepavargstu nuo jo. Jaučiu didelį pasitenkinimą, kai matau konkretų rezultatą, kai atsiranda knyga, straipsnis. Organizacinis darbas? Jo reikia. Tik todėl, kad reikia.“

Susitikimai. „Gyvenimo kelyje sutiktos iškilios asmenybės visada palieka didžiulį pėdsaką. Likimo vėjai lėmė praleisti vaikystę Vorkutoje, Jun-Jagos gyvenvietėje. Ten sutikau Tėvą Stanislovą. Buvo nuostabu matyti žmogų, kuris tarp kalinių išsiskiria oria laikysena, drąsiai parodamas savo įsitikinimus. Ne kartą mačiau, kaip valgykloje kitų kalinių apsuptyje jis plačiai persižegnoja, kaip gražiai bendrauja su jį supančia aplinka ir tuo pelno didelę pagarbą. Teko padėti Tėvui Stanislovui per šv. Mišias jam patarnaujant. Šv. Mišias vykdavo slapta pas kurį vieną iš lietuvių, gyvenančių jau ne už spygliuotos vielos, ne kareivių saugomoje zonoje. Labai svarbu, kad Tėvas Stanislovas jau tada užsisakydavo ir gaudavo paštu lietu-

viškų knygų, kurias paskolindavo mano tėvams. Kai kurias rekomendavo perskaityti ir man. Tai buvo pasaulinės klasikos kūriniai. Įsiminė Tėvo Stanislovo patarimai, kad reikia keltis anksčiau ir būtinai ką nors skaityti ar rašyti, kol dar nesi pavargęs nuo dienos rūpesčių.

Dirbdamas universiteto rektoriumi, susipažinau su kitu iškiliu dvasininku – monsinjoru Kazimieru Vasiliausku. Paprašiau jį, tuometį Vilniaus Arkikatedros bazilikos kleboną, pašventinti pirmąją mūsų universiteto vėliavą. Nuo tada šviesaus atminimo Kazimieras Vasiliauskas tapo universiteto bičiuliu, vėliau – garbės nariu. Pokalbiai su juo man tikrai ilgai išliks atmintyje. Tarsi paskutinį jo palaiminimą saugau paskutiniaisiais jo gyvenimo metais man padovanotą knygą su autografu. Tai filosofo, Nobelio premijos laureato Bertrano Raselo knyga „Žygis į laimę“, kurią tikrai verta perskaityti ir daugeliu atveju joje skelbiamomis nuostatomis vadovautis gyvenime.“

Simo Bernoto ir prof. E. K. Zavadsko archyvo nuotraukos

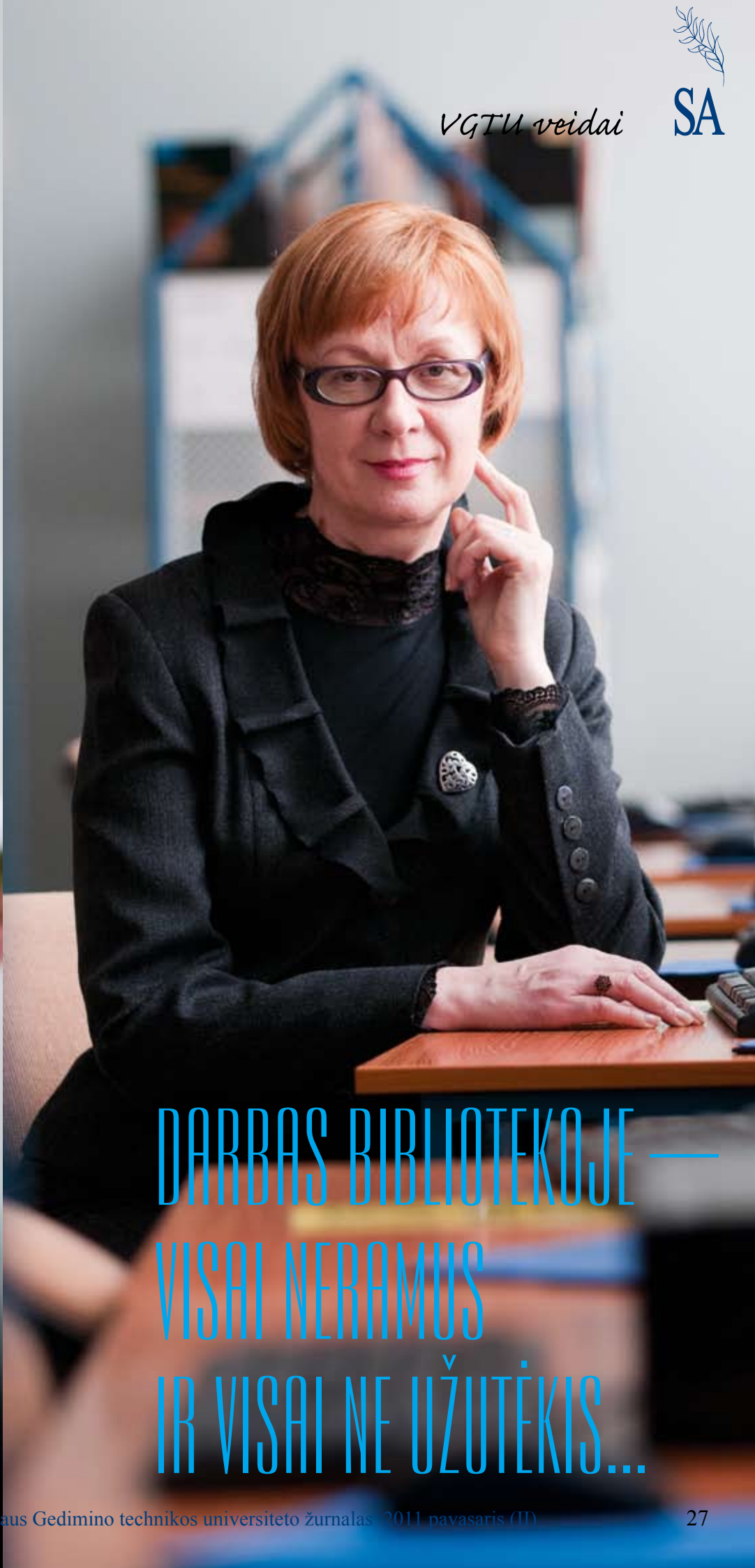
Laimės formulė. „Gyvenime svarbu būti laimingu. O laimingas tas žmogus, kuris laimingas ryte eidamas į mėgstamą darbą, o vakare laimingas grįždamas į savo namus, kur jo laukia šeima. Žmogus laimingas tada, kai gali dirbti kūrybinį darbą, kai turi daug jį suprantančių kolegų, kai gali kasdien daryti gerus darbus. Tada žmogų lydi gera nuotaika. Jei gera nuotaika, tai ir gera sveikata. Pats gyvenimas duotas žmogui jau yra stebuklas ir laimė. Jei žmogus pagal paskirtį panaudoja jam skirtus gebėjimus, juos ugdo ir tobulėja, tai gali padaryti tiek daug, kad jam pačiam atrodytų, jog įvyko stebuklas.“

„1997-aisiais dama, raudonu ilgu paltu su lapės apykakle ir juoda skrybėlaite, elegantiškai įsiveržusi į Bazilijonų vienuolyno ilgus tamsius koridorius, bibliotekos kolektyvo gyvenimą apvertė aukštyn kojomis. Pirmieji jos žingsniai bibliotekoje – susipažinti su kolektyvu, skyrių darbo procesais, išsiaiškinti problemas ir siekius. Labai greitai ji jau žinojo, ką reikia daryti. Visų pirma – susitvarkyti savo „virtuvę“, kurioje buvo daug šeimininkų, bet didelė dalis darbų neatlikta, kiti „užmiršti“ pusiaukelėje, dar kiti – visai nedaryti. Tuomet per visus tris vienuolyno aukštus skambėdavo: „Darbukai, darbukai...“ Ji nuolat skatino kolektyvą ką nors veikti. Nėra didesnių algų ar premijų – tada važiuojam grybauti. Ir nesvarbu, kad lapkričio mėnuo! Ilgam išliks atmintyje krentančių į kibirą sušalusių žaliuokių garsas“, – apie VGTU Bibliotekos direktorę pasakoja jos pavaduotoja Sigutė Urbonavičienė.

Edita Jučiūtė

DARBAS BIBLIOTEKOJE — VISAI NERAMUS IR VISAI NE UŽUTĖKIS...

„Nebaigiau jokių vadybos mokslų, tais laikais to žodžio net nebuvo. Man labiausiai rūpi žmonės. Stengiuosi kiekvienam surasti tokią darbo sritį, kurioje dirbdamas jaustųsi laimingas, kad jo akys žibėtų“, – pasakoja Geriausio bibliotekos vadovo vardą pelniusi VGTU Bibliotekos vadovė Rimutė Abramčikienė, jau trejus metus savo darbuotojus suburianti bendriems pamąstymams maldos namuose. Klausiu Bibliotekos direktorės, iš kur paveldėtas toks retas bruožas – gebėti apgaubti rūpesčiu ir dėmesiu kiekvieną, nepaisant amžiaus, pareigų ar įsitikinimų? Pernelyg anksti netekusi Mamos, pernelyg anksti ragavusi gyvenimo druskos, išmoko rūpintis kitais...

Esate viena iš charizmatiškiausių universiteto moterų vadovių. Rimute, papasakokite, kaip grūdinosi plienas...

Didysis mano auklėtojas buvo knygos. Skačiau viską. Ypač didelį įspūdį paliko Č. Dikenso romanai. Kai neužtekdamas knygų lietuvių kalba, skaitydavau užsienio autorius, pavyzdžiui, O. de Balzaką rusų kalba. Perskačiau beveik visą rusų literatūros klasiką. Kitas mane žavėjęs literatūros žanras – pasakos. Jos tarsi perkeldavo į kitą pasaulį, kuriame visada viskas baigdavosi gerai, ta gėrio pergalė man įkvėpdavo gyvenimo optimizmo. Mano Mamytė, kurios netekau labai ankstyvoje vaikystėje, taip pat skaitė daug knygų. Atmintyje taip ir liko jos, skaitančios knygą, portretas. Belaukiant širdies operacijos, skaitydama knygą, ji ir iškeliaavo į Anapilį...

Kai paaugau, mane patraukė menas. Dar būdama mokykloje gaudavau apipavidalinti įvairius sienlaikraščius. Pirmosios mano asmeninės bibliotekos knygos buvo apie meną. Pasisekė, kad baigusi universitetą gavau paskyrimą į Martyno Mažvydo bibliotekos Meno skyrių. Tai buvo mano stichija, panirau į tą darbą visa siela, visu kūnu. Jeigu būtų gyvenime galimybė antrą kartą rinktis, būtinai rinkčiausi menotyrininkės kelią. Tą meno jausmą atsinešiau ir į VGTU Biblioteką. Taip gimė „Galerija A“, kuriai dabar jau penkeri metai. Ką tik lankytojai užpildė pirmąją galerijos svečių knygą. Perverčiau ją ir mintyse džiaugiausi, kad parašyta daug gražių pastebėjimų ir palinkėjimų. „Galerija A“ nėra saugoma, o joje per tiek laiko niekas nesugadinta, nepavogta, sulaukiame tik geriausių įspūdžių. Vadinasi, buvo prasminga kurti galeriją – grožis tikrai reikalingas žmogui. Yra nuomonių, kad akademinė biblioteka turi būti tik mokslų, naujausių technologijų skleidėja. Studentai atsisėda prie kompiuterių, įsijungia Google, prisijungia prie mūsų duomenų bazių, bet ar tai jau viskas, ar vien nuo to jie taps laimingi? Esu tikra, kad humanitarinės aplinkos

reikia visiems, net ir techniškujų mokslų studentams ir dėstytojams.

Vėliau teko baigti įvairius gyvenimo universitetus, nes turėjau pati viską pasiekti, pasidaryti, išsikovoti ir užsidirbti. Esu įsitikinusi, kad nėra nei juodų, nei primityvių, nei prastų darbų, yra tik požiūris į darbą. Ne darbas žmogų gadina, o žmogus darbą. Buvo laikas, kai dėl nedidelio bibliotekininko atlyginimo galvojau, kaip išgyventi. Teko dirbti keliuose darbuose: ir radijo diktoriaus, ir kelionių agentūros vadovės, gidės, ir langų valytojos darbą. Dėl to šiandien tik džiaugiuosi. Galbūt dėl to suprantu žmogų, kuriam yra sunku. Palaikau jaunos žmonės, kuriems ypač reikia pradinio „starto“. Kartais į biblioteką ateina labai talentingų žmonių. Į juos, net sulaukdamas priekaištų, stengiuosi investuoti ypač daug. Gaila, kad jie paskui išvažiuoja iš Lietuvos. Gaila, kad mes čia, Lietuvos bibliotekose, negalime sudaryti palankių sąlygų jaunimui. Šiuolaikinio jaunimo karta nori dabar, iš karto ir visko, nesvarbu, kad užsienyje, turint aukštąjį išsilavinimą, tenka plauti indus...

Jūsų vadovaujama biblioteka „užuot keikusi tamsą, uždega šviesą“. Bet visgi paklausu Jūsų nuomonės apie kultūros situaciją.

Nežinau, kodėl kultūra lieka nuošalė. Jeigu jai būtų skiriama daugiau finansavimo, mes neturėtumėme tiek daug paliekančiųjų šalį. Tas vadinamasis „greito skalbimo“ pinigų kultas formuoja visai kitus žmogaus poreikius... Tačiau dažnai iš kultūros darbuotojų išgirstu, kad Lietuvoje gera gyventi, kad mes galime dirbti, kažką pakeisti. Mums, bibliotekininkams, kultūros darbuotojams, būdingas didelis profesinis kuklumas, tačiau tai, be abejonės, šviesių ir švietėjiškų žmonių specialybė. Mes nemokame garsiai šaukti, reikalauti. Be gydytojo numirs kūnas, o jei be knygų numirs siela?..

Pagal stereotipą, darbas bibliotekoje – ramus užutėkis...

Visai neramus. Ir visai ne užutėkis. Tokie praeities stereotipai. Mano darbe niekada nėra buvę tokios pačios dienos. Bibliotekoje dirba 63 darbuotojai. Norint, kad žmonės gerai jaustųsi darbe, pirmiausia juos reikia pažinti – įvertinti jų galimybes ir norus. Tada reikia suburti gerą, patikimą komandą, sukurti jai sąlygas, ir galiausiai – labai labai norėti ir tikėti, kad su šia komanda gali pasiekti viską. Manychiau, kad šios užduotys reikalauja daugiausia fizinių, dvasinių jėgų ir laiko. Žodžio „užutėkis“ mano gyvenime nėra. Asmeninis moto: „Po gulinčiu akmeniu vanduo neteka...“ Jei pajuntu, kad kolektyve

„nustoja tekėti vanduo“, žinau, kad mums jau reikia naujų iššūkių.

Kaip Jūsų vadovaujamame kolektyve pavyksta sukurti bendruomeniškumo atmosferą?

Visi žmonės yra apdovanoti talentais. Juos atradus ir pritaikius, gyvenimas tampa „spalvotas“. Bibliotekos kolektyvas – tikra talentų kasykla. Vienos augina gėles, fotografuoja, kitos skaito eiles, trečios skaniai gamina, ketvirtos vaidina... Gėlių parodos, rudens gėrybių valgiai, drabužių aukcionai, Užgavėnės, vakarėliai su aktoriniais ir humoristiniais vaizdeliais – kaip to neparodysi sau ir kitiems. Ir mums smagu, ir skaitytojams įdomu. Jau 10 metų kiekvieną gegužę keliaujame po Lietuvą. Save išreiškiame ir kurdamos aplinką. Mes turime savo atskirą pastatą – visą biblioteką – todėl šeimyniškumo jausmas kuriamas jau nuo gėlynų prie bibliotekos, poilsio kambario paveikslų ir parodų stendų. Esam „žaliosios“ – mums rūpi saugoti gamtą, ją tausoti, todėl sukūrėme „meniškas“ atliekų rūšiavimo dėžes. Esam atsakingos už aplinką, už grožį, už šypseną, už ateitį. Tokia tad yra mūsų kolektyvinė veikla, taip mes kuriame bendruomeniškumo atmosferą.

Šiandien biblioteka yra ne tik pastatas, ji ir virtualus kompiuterinių kodų derinys. Kokiomis naujomis prasmėmis šiandien atsiveria Jūsų profesija?

Šiuolaikinė, ypač akademinė, biblioteka turi būti labai „mobili“, žengianti koją kojon su naujausiomis informacinėmis technologijomis. Mūsų biblioteka yra „hibridinė“ – joje yra ir knygos, ir el. išteklių. Įsigyjamos ir kuriamos duomenų bazės, kuriose sukaupta naujausia informacija yra svarbi mokslo pažangai. Biblioteka yra aktyvi studijų proceso dalyvė. Reaguodama į augančius akademinės bendruomenės poreikius ir kintančią aplinką, siekia pagelbėti mokslinės informacijos paieškoje, tinkamai nukreipiant į universitetą ir už jo ribų esamus informacijos šaltinius. Pastaruoju metu ypač populiarios virtualios paslaugos, todėl formuojame įvairių paslaugų „paketus“, skirtus būtent studijoms. Šiuo tikslu bibliotekoje sukurtas ir sėkmingai vykdomas projektas „Informacijos tiltas: biblioteka–universitetas–studentas“ (BUS). Vykdomo projekto tikslas – palengvinti studentų integraciją į mokslinę aplinką, padėti lengviau orientuotis mokslinės informacijos gausoje, aktyvuojant dėstytojų rekomenduojamos literatūros sąrašus, pateikiant nuorodas į knygų saugojimo vietas, į el. išteklius, pateikiant informaciją apie studijoms reikalingos medžiagos prieigos galimybes bibliotekoje ir už jos ribų, skatinant

naudotis kitomis bibliotekos paslaugomis (pavyzdžiui, TTBA – Tarptautiniu tarpbibliotekiniu abonementu) ieškant studijoms reikalingų informacijos resursų. Remiantis pažangiausia pasauline praktika, ateities bibliotekos neįsivaizduoju be mediatekos, institucinių talpyklų, atviros prieigos prie mokslinės informacijos, tyrimų rezultatų ir idėjų įgyvendinimo.

Koks paskutinis bibliotekos trofėjus?

Paskutinis bibliotekos trofėjus? Jų gali būti nemažai, nelygu su kuo kovojau ir ką nugalėjusi laimėjau. Kalbant apie sau išsikeltą tikslą, kad mūsų biblioteka taptų geriausia Lietuvoje, galėčiau pasakyti, kad pirmieji įdiegėme visus kompiuterinės programos ALEPH modulius bibliotekiniuose procesuose, pirmieji Lietuvoje atidarėme visą parą veikiančią skaityklą, manau, kad nedaug bibliotekų turi parodų galerijas...

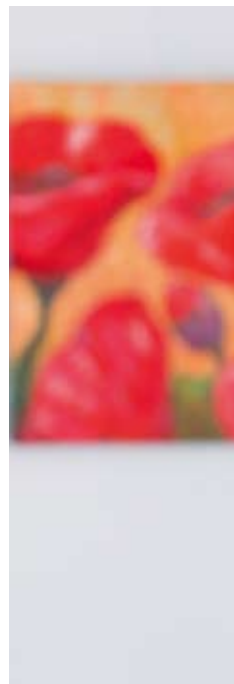
Meluočiau, jeigu sakyčiau, kad kaip vadovė nesiekiau būti geriausia. Geriausio bibliotekos vadovo vardą ir apdovanojimą gavau 2009 m. Ačiū kolektyvui, kuris tikėjo manimi, įvertino mano pastangas, darbą ir pristatė šiam apdovanojimui.

Žinau, kad bibliotekoje atsirado dar vienas netikėtas pirkinys – baltas rojalis...

Tas baltas rojalis atsirado iš meilės Šopeniui. Dievinu klasikine muziką. Esu nuolatinė Filharmonijos lankytoja. Mėgstu Vivaldį, Šopeną, Čiurlionį. Turiu krikšto dukrą, kuri griežia smuiku, tad su dideliu malonumu lankausi koncertuose. Su Lenkų kultūros institutu buvome suplanavę surengti koncertą, tačiau dėl objektyvių priežasčių jis neįvyko. Žinoma, įsigijome mes šį rojalį su mintimi, jog rengsime ne tik muzikinius vakarus, bet panaudosime ir parodų atidarymo metu. Štai renginio „Jau 10 metų čia“ metu bibliotekos svečius linksmino B. Dvarionio muzikos mokyklos jaunoji pianistė. Skambant muzikai dings ta įtampa, užsimiršta rūpesčiai, galvoje ir širdyje tampa šviesu ir gera. Tikiu, dar ne kartą bibliotekoje prie baltojo rojaliaus pasinersime į nuostabių muzikos pasaulį.

Kokia Jūsų nuomonė apie popierinės knygos ateitį? Ar Jūs pati skaitote elektronines knygas?

Popierinė knyga tikrai išliks. Man ji – dvasinio komforto dalis. Kas gali būti geriau už įdomią knygą žiemos vakarais susirangius ant sofos ar vasarą besiilsint medžių pavėsyje? O jeigu knygą dar papildyti ir puošia meniškoms iliustracijoms... Skaitai ir mėgaujiesi, ir norisi, kad pasakojimas dar ilgai ilgai nesibaigtų.

Nesu prieš elektroninę knygą, tačiau savo laisvalaikiu jos neskaityčiau. Elektroninė knyga labai reikalinga besimokantiems, studijuojantiems, galbūt daug keliaujantiems. Ji turi savo nišą – ypač mėgiama jaunimo.

Kokias knygas labiausiai vertinate?

Kiekvienam gyvenimo tarpsniui – sava knyga. Šiuo metu mano knyga yra Šventasis Raštas. Joje randu visko – ir teisės, ir moralės, ir etikos, ir gyvenimo būdo patarimų. Rekomenduočiau ją kiekvienam vadovui ir ne tik.

Esate minėjusi, kad vadovas turi galimybę paslęsti...

Didžiausios vadovo grėsmės – puikybė ir autokratiškumas. Labai bijau, kad „kėdė“ nepriliptų prie mano asmenybės, nes gyvenimas susideda ne vien iš „kėdės“... Man, kaip žmogui, vadovo postas tikrai buvo reikalingas: padėjo pažinti savo pačios plusus ir minusus.

Per savo gyvenimą pastebėjau, kad vadovo darbas – tai darbas su savimi. Jei vadovas nepažįsta savęs, nepažįsta savo dvasinių galimybių, tada ypač ryškiai apsinuogina jo trūkumai. Klausėte, kaip grūdinosi plienas? Atsakysiu: vadovavimas man ir buvo plieno grūdinimas, o darbas su žmonėmis – tikrų tikriausias briaunų šlifavimas...

Kartais vadovui tenka atsiprašyti. Tai padaryti man anksčiau buvo ypač sunku. Matyt, gyvenimas iš manęs nukalė pakankamai stiprų žmogų ir gal dėl to atsirado puikybė, buvau begalvojanči, kad viską, ką darau, darau

labai gerai. Teko atsiprašyti darbuotojos, kurią buvau tiesiog žmogiškai neapgalvotai įžeidusi. Ilgai galvojau, kol ryžausi tai padaryti.

Turiu svajonę, kad išėjus iš šio darbo ir sutikus gatvėje buvusius bendradarbius, galėčiau paklausti, kaip jų vaikai, kaip jų šeima, kaip jiems sekasi. Jei aš kažką ne taip padarysiu, aš įsivaizduoju, kad mano buvę kolegos, bendradarbiai praeis pro mane gatvėje. Tai man būtų skaudžiausia...

Papasakokite apie savo gyvenimo malonumus ir poilsį.

Geriausiai pailsiu gamtoje – sodyboje ant Peršokšnų ežero kranto. Nuošalyje esanti vieta, apsupta Aukštaitijos kalnelių ir miškų, nuo kurios matyti Budrių dvarvietė su senutėliais graikiniais medžiais, geltona pieva, kiškis – milžinas, atstraksintis iš miško, stirnaitės – gurmėnės, besimėgaujančios trešnėmis, ir tyla...

Poilsis man ir knyga, ir simfoninės muzikos koncertas, ir puiki paroda, ir kelionė į svečias šalis ar prie jūros. Pajūriu galiu vaikščioti ilgai ir bet koku oru. Vėjas iškeldena ne tik plaukus, išpusto iš galvos ir mintis – jaučiuosi lengva ir pailsėjusi. Mano širdį atgaivina ir paukščiai. Mėgstu klausytis įrašų su jų balsais, būdama sodyboje stebiu jų gyvenimą. Mėgstamiausias mano ritualas – savaitgalio pasivaikščiojimas gamtoje. Mėgstu vaikščioti ir viena, ir su draugais. Čia aš geriausiai pailsiu ir greičiausiai „pasikraunu“.

Simo Bernoto nuotraukos

„...Per savo gyvenimą pastebėjau, kad vadovo darbas – tai darbas su savimi. Jei vadovas nepažįsta savęs, nepažįsta savo dvasinių galimybių, tada ypač ryškiai apsinuogina jo trūkumai. Klausėte, kaip grūdinosi plienas? Atsakysiu: vadovavimas man ir buvo plieno grūdinimas, o darbas su žmonėmis – tikrų tikriausias briaunų šlifavimas...“

Daiva Norkienė

Apie mokslininko kelią, „fizikų mafiją“, saugumą internete, internetinės bankininkystės ypatumus ir net apie rugsėjo 11-osios tragedijos Jungtinėse Amerikos Valstijose priežastis kalbėjomės prie gardžios arbatos puodelio.

Papasakokite apie savo kelio į mokslo aukštumas pradžią.

Esu fizikas, 1978 metais raudonu diplomu baigiau Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą. Tuomet mane ir kelis kitus studentus pakvietė dirbti į Mokslų akademijos Fizikos puslaidininkių institutą. 1983 metais Vilniaus universitete sėkmingai apgyniau fizikos matematikos mokslų kandidato disertaciją „Netiesinis pralėkimo rezonansas puslaidininkuose su stipriai neelastiniu elektronų išsklaidymu“. Po dešimties metų Lietuvos mokslo taryba kandidato diplomą nostrifikavo ir man buvo suteiktas gamtos mokslų daktaro laipsnis. 1999 m. Puslaidininkių fizikos institute apgyniau habilitacinį darbą iš fizikos mokslų srities „Statistinės simetriškų chaotinių sistemų savybės“. Chaoso teoriją nagrinėjome su profesoriumi Kęstučiu Pyragu ir habilituotu daktaru Arūnu Tamaševičiumi.

Kuo įdomi chaoso teorija ir kokių dėsningumų galima įžvelgti iš pažiūros netvarkingame dalelių judėjime?

Anksčiau visuotinai manyta, kad chaosas atsiranda todėl, kad yra labai daug dalelių, kurios juda chaotiškai. Tačiau paaiškėjo, kad analogišką vaizdą, tai yra primenantį chaotišką judėjimą, galime gauti pasitelkę deterministines diferencialines lygtis, kur iš tiesų jokio atsitiktinumo nėra. Taigi chaosą galima aprašyti matematiškai.

1999 metais už darbų ciklą chaoso tema Jūs su bendraautoriais gavote Lietuvos nacionalinę mokslo premiją, vainikavusią beveik septyniolikos metų tyrimus. Kokios praktinės naudos atnešė ši teorija?

Ėmėme ją taikyti signalų kodavimui. Nuo tada susidomėjau kriptografija, informacijos perdavimu, kompiuterių saugumu.

Trumpam grįžkime arčiau „žemiškųjų“ dalykų. Lietuvoje kartais juokaujama, kad valstybę valdo „fizikų mafija“ – tai gabūs žmonės, nemažai jų politikoje.

Drauge su manimi iš tiesų mokėsi nemažai gabių žmonių. Štai vienas iš bendrakursių – buvęs premjeras Aleksandras Abišala. O su Povilu Malakausku, vadovavusiu Specialiųjų tyrimų tarnybai ir Valstybės saugumo departamentui, mokėmės vienoje grupėje, esame draugai. Premjeras Andrius Kubilius – metais jaunesnis, taip pat fizikas, esame pažįstami.

Vilniaus Gedimino technikos universitete įsidarbino 2006 metais – Informacinių sistemų katedros vyriausiuoju moksliniu bendradarbiu. 2008 metais Jums suteiktas profesoriaus vardas, tais pačiais metais tapote Fundamentinių mokslų fakulteto dekanu. Be to, Jus, kaip ekspertą, kviečiasi solidžios Lietuvos ir užsienio institucijos, teismai, kuomet tenka išnagrinėti ištis nekasdieniškas situacijas, priimti svarbių sprendimų.

2006 m. VGTU įkūrėme Informacinių technologijų saugos laboratoriją, kuriai iki šiol vadovauju. Laboratorija dirba su keletu tarptautinių projektų. Kadangi kiekviena organizacija turi turėti kompiuterinį tinklą ir įvertinti, ar jis saugus, laboratorijos specialistai dažnai kviečiami atlikti informacinių sistemų saugumo auditą. Viena tokių organizacijų – Turizmo departamentas.

Kaip ekspertui, tenka dalyvauti ir teismuose. Pavyzdžiui, viena užsienio įmonė pasisamdė buhalterę, kuri, naudodamasi internetine bankininkyste, iš savo darbdavių vogė pinigus. Per apytikriai 1,5 metų taip pasisavinė apie 1,5 mln. litų. Ji nuolat iš įmonės sąskaitos į savąją persivesdavo pinigų. Nusikaltimo scenarijus buvo gana paprastas: atlikdama pervedimą, buhalterė įrašydavo savo sąskaitos numerį, o rekvizitus – įmonės. Todėl vagystė ilgokai neišaiškėjo. Dabar užsienio įmonė

GYVENTI MALONIAU, NEI... AMŽINAI SAUGOTIS

„Žinių kiekis yra tiesiogiai proporcingas paranojos dydžiui“, – taip juokauja vienas žymiausių kompiuterinių tinklų saugumo specialistų VGTU Fundamentinių mokslų fakulteto dekanas prof. habil. dr. Antanas Čenys, beje, nesiimantis jokių ypatingų gudrybių savo kompiuteryje saugomai informacijai „užrakinti“. O štai kai kurie jo vadovaujami doktorantai saugosi „devyniomis spynomis“.

reikalauja banko atlyginti nuostolius, motyvuodama tuo, kad bankas privalėjo užtikrinti savo klientų saugumą ir blokuoti mokėjimo pavedimus, jei gavėjo sąskaita nesutampa su jo rekvizitais.

Buvau pakviestas ekspertu – išsiaiškinti, ar bankas turėjo techninių galimybių pastebėti aukščiau minėtus atvejus bei užkirsti jiems kelią. Taip pat ar egzistuoja techninių galimybių įdiegti internetinės bankininkystės programinėje įrangoje kontrolės procedūras, kurios, mokėjimo pavedime nurodžius teisingus įmonės rekvizitus ir neteisingą sąskaitos numerį, tokį pavedimą blokuotų.

Visi, besinaudojantys internetinės bankininkystės paslaugomis, galime patekti bėdon? Tarkime, nurodydami sąskaitos numerį, netyčia supainiojome vieną skaitmenį, o gavėjo rekvizitus nurodėme teisingai. Jei sistema „kreipia dėmesį“ tik į sąskaitos numerį, pervedami pinigai gali nukeliauti ne tuo adresu. Ką manote apie banko galimybes sustabdyti „neteisingus“ pavedimus?

Gavėjo bankai neabejotinai turi techninių galimybių patikrinti, ar gavėjo rekvizitai atitinka banko sąskaitos numerį. Tačiau yra ir kita medalio pusė: bankams realizavus šią galimybę, daug vartotojų gali patirti nepatogumų.

Sąskaitos numeris Lietuvos bankuose sudaromas pagal ISO standartą ir pateikiamas IBAN formatu. IBAN formato struktūra griežtai fiksuota, tad patikrinti sąskaitos numerį nesudėtinga. Ir jei dėl vartotojo klaidos bent vienas simbolis neatitinka reikalavimų, sistema gali automatiškai blokuoti pervedimą.

Tuo tarpu kiti kliento rekvizitai (vardas, pavardė, įmonės pavadinimas) priskiriami laisvai įvedamų duomenų grupei, jų formatas nėra griežtai nustatytas. Automatiškai atskirti vartotojo klaidą nuo kitu būdu pateiktų duomenų yra sudėtinga. Vartotojas gali, pavyzdžiui, sukeisti vardą ir pavardę vietomis, informaciją pateikti tai didžiosiomis, tai mažosiomis raidėmis. Juk nėra griežto standarto, pavyzdžiui, reikalavimo pateikti asmens ar įmonės kodą, mat tada kiltų problemų užsienio klientams. Todėl tikrinimas turi būti lankstus, leisti modifikacijas. Nelanksti sistema atmetinėtų daug pavedimų. Kai nėra standarto, būtų sunku nurodyti reikalavimus, kaip šie rekvizitai turi būti pateikiami. Beje, Lietuvos bankų reikalavimai internetinės bankininkystės srityje skiriasi savo griežtumu.

Kitas teismas. Dvi pusės ginčijosi dėl elektroninių žinučių: vieni įrodinėjo, kad išsiuntė, o kiti – kad negavo. Buvo pristatytas kompiuteris, atlikome jo tyrimą, paaiškėjo: nėra jokių žymių, kad žinutės suklustotos ar

neišsiųstos, bet pasakyti, kad buvo išsiųstos, kur reikia, ir kad adresatas jas gavo, nėra jokių galimybių.

Žmonės įpratę daugelį klausimų, tarp jų ir svarbių, spręsti internetu. Tarkime, elektroniniu paštu žurnalistas išsiunčia politikui klausimus, sulaukia atsakymo, publikuoja rašinį ar parodo televizijos laidą. Vėliau internetinis pašnekovas gali sakyti, kad tokio interviu nedavė, ir įrodyti priešingai bus keblu? Panašių problemų gali kilti ir tarp verslo partnerių bei daugelio kitų asmenų, kaip spręsti šį klausimą?

Sprendimų yra, juk jau egzistuoja elektroninis parašas, tačiau labai mažai kas jį naudoja – žmonėms „nereikia“. Lietuva nedidelė, mažus reikalus tvarkant elektroninis parašas nereikalingas, o svarbesniu reikalu žmonės linkę patys vykti į vietą, nes atstumai Lietuvoje nedideli.

Elektroninis parašas įdiegtas Valstybinės mokesčių inspekcijos sistemoje, kuria naudodamiesi žmonės deklaruoja pajamas. Tačiau to, kad naudojasi elektroniniu parašu, žmonės nejaučia. Juk prie VMI deklaravimo sistemos jungiamasi per savo banko internetinę sistemą. Operacijos, kurias atliekame su savo PIN kodu ir slaptažodžiu, bankas traktuoja kaip atliktas mūsų. Tai yra kiekvienas, kas į sistemą įėjo su jūsų PIN kodu ir slaptažodžiu, traktuojamas kaip jūs pats.

Elektroninis parašas labiau panašus į antspaudą nei į parašą. Juk minėtas elektroninis parašas yra daiktas, kurį galite perduoti kitam asmeniui, kaip ir antspaudą. Be to, jį (PIN kodą ir kitus duomenis) iš jūsų gali pavogti. Pavyzdžiui, ilsitės sanatorijoje ir padiktuojate savo PIN kodą ir slaptažodį sutuoktiniui, vaikui, kad sumokėtų komunalinius mokesčius. Vėliau dėl to gali kilti problemų. O jūsų tikrasis parašas yra tai, kuo jūs esate biologiškai, jo negalite niekam perduoti ar paskolinti. Todėl svarbiausius reikalus žmonės linkę tvarkyti asmeniškai.

Pakalbėkime apie asmeninių kompiuterių bei kompiuterinių sistemų apsaugą nuo įsilaužėlių, virusų, šnipų, informacijos ar lėšų vagių.

Saugoti savo duomenis, rūpintis kompiuteryje esančių duomenų saugumu žmonės turi įprasti taip pat, kaip ir valyti dantis. Tačiau žmonės taip sutverti: jiems dažnai atrodo, kad elektroninio pašto paslaugos teikėjas ar internetinis bankas, paprašęs pakeisti slaptažodį, tik trukdo ir sukelia nepatogumų. Todėl ir neprašoma keisti slaptažodžius kas kelios minutės, o tai reiškia, kad teoriškai niekas nėra saugus nuo informacijos ar lėšų

vagių. Kokių apsaugos priemonių turi imtis kompiuterių turėtojai? Vienam pakanka vadinamųjų „free“ (nemokamai įsigyjamų) antivirusinių programų, o kitam reikia profesionalų pagalbos. Viskas priklauso nuo to, kam naudojamas kompiuteris, kiek reikšminga informacija jame saugoma ir kt. Didesnėms organizacijoms labiau susirūpinti savo kompiuterinių tinklų saugumu tikrai derėtų, tačiau kol niekas neapvogė, neįsilaužė, instaliuoja „Kaspersky“ antivirusinę programą bei ugniasienę ir jaučiasi saugios. O kai kas nors įsilaužia ir padaro nuostolių, tampa paranojika, ima įžvelgti pavojus net ten, kur jų nėra.

Didžiausių nuostolių padaro vadinamieji „namų vagys“, tai yra kompiuteriniai nusikaltėliai, gavę informacijos „iš vidaus“. Juk ir bankų vagystės dažniausiai susijusios su banke dirbančiais informatoriais, nutekinusiais reikalingus duomenis.

Tad tikrų kompiuterinių įsilaužėlių keliamas pavojus mažesnis (nuo jų nukenčiama rečiau) nei tų, kurie

vienaip ar kitaip susiję su organizacija, asmeniu, ir turi galimybę naudotis jo duomenimis. Nuo kompiuterinių įsilaužėlių, kaip ir nuo paprastų vagių, šimtaprocentinės apsaugos nėra. Bet kuo žmogus geriau informuotas, tuo saugesnis. Didelės įmonės, turinčios rimtų problemų dėl kompiuterinių sistemų saugumo, turėtų samdytis už tai atsakingą specialistą, kuris būtų pavaldus tiesiogiai vadovui. Keletas paprastų patarimų. Kompiuteris, kuriuo atliekami banko pavedimai, turėtų būti atskiras, tai yra neprijungtas prie interneto tinklo. Būtina apmokyti personalą, o ir patiems atsiminti: niekam neatskleiskite prisijungimo slaptažodžių, PIN kodų telefonu. Tinkamai elkitės su elektroniniu paštu. Jei jums atsiuntė elektroninį laišką nepažįstamas (ar net pažįstamas) asmuo ir pasiūlė užsukti pagal neaiškias nuorodas, verčiau to nedaryti, nes tokiu būdu į jūsų kompiuterį gali patekti virusų, kurie, pavyzdžiui, nuskaitys jūsų klaviatūrą ir taip pašaliniai asmenys gaus PIN kodus, slaptažodžius ir kitus duomenis.

Kaip vertinate elektroniniu paštu platinamus pranešimus apie plintančius virusus, kai raginama pranešimą kuo skubiau išplatinti daugeliui vartotojų?

Patikimiausi pranešimai apie virusus tie, kuriuos skelbia oficiali žiniasklaida, pavyzdžiui, portalas DELFI ar panašūs, o ne platinami elektroniniu paštu. Neretai būtent įspėjančiuose apie virusą elektroniniuose laiškuose gali būti virusas, o jūs ne tik pats jį gausite, bet ir išplatinsite daugeliui žmonių.

Neretai užsimenama apie socialinių tinklų keliamą pavojų – juose sukaupia ir išplatinta daug asmeninių duomenų, galinčių patekti „ne į tas rankas“, be to, manoma, kad ir jais gali plisti virusai.

Socialiniai tinklalapiai nekelia ypatingo pavojaus, nors virusai jais, žinoma, kada nors plis. Saugumo problemų visada atsiranda, kai kūrėjai pirmiausia galvoja apie funkcionalumą, o apie saugumą – vėliau. O kiek savo duomenų skelbti internete, kiekvienas pasirenka pats.

Kaip apsisaugoti nuo informacijos ar pinigų vagių paprastam žmogui, jei net kai kurios galingiausios pasaulio valstybės nepajėgia apsaugoti savo duomenų? Tai ypač pastebima po to, kai „WikiLeaks“ paskelbė tūkstančius diplomatinio susirašinėjimo failų.

Prisiminkime 2001 metų rugsėjo 11-osios tragediją, kai Niujorke buvo susprogdintas Pasaulio prekybos centras, dar vienas „Boeing 757“ trenkėsi į Pentagono rūmus Vašingtone. Šių teroro aktų metu žuvo beveik 3 000 žmonių.

Kadangi iki rugsėjo 11-osios įvykių Jungtinėse Amerikos Valstijose kiekviena saugumą užtikrinanti organizacija turėjo po atskirą duomenų bazę, viena su kita jos komunikavo, tai yra gaudavo duomenų, tik išsiuntusios oficialias užklausas. Tai ir sukliudė užkirsti kelią rugsėjo 11-osios teroro aktui. Po to buvo sukurtas „Homeland Security Department“, kuris turėjo koordinuoti visų atsakingų už saugumą institucijų darbą. Buvo iš dalies sujungtos duomenų bazės, tai yra vienos organizacijos informacija tapo prieinama kitų organizacijų nariams. Kilo grėsmė, kad anksčiau ar vėliau gali būti paviešinti labai dideli kiekiai informacijos. Taip ir atsitiko – „WikiLeaks“ gavo daug neviešos diplomatinės informacijos, kurią paskelbė.

Kaip saugote savo kompiuterį nuo neprašytų svečių?

Aš ne paranojikas, skirtingai nei kai kurie mano doktorantai – juk kuo daugiau žinai, tuo baisiau darosi (čia

pašnekovas nusijuokia – aut. pastaba). Man pakanka standartinės apsaugos, kuria aprūpino universitetas.

Manau, kad nuolatinis perdėtas saugojimasis, kad kažkas gali nutikti, įsilaužti, trukdo džiaugtis gyvenimu, sukelia nepatogumų – tai ar verta? Kai kurie žmonės nuolat saugo savo sveikatą, galvoja tik apie tai, kaip ją puoselėti, kaip nesusirgti, ką valgyti, kad būtum sveikas, daryti ar nedaryti... Jų kalbos sukasi tik apie sveikatą ir *sveikatinimąsi*. Besirūpindami, kaip kuo ilgiau nesusirgti ir nenumirti, jie... negyvena normalaus gyvenimo. O aš, jeigu noriu skristi, tai ir skrisiu, negalvodamas apie pavojus, nes gyventi yra daug maloniau, nei nuolat galvoti apie saugumą.

Apie informacijos vagystes

Tradiciniai kovos su informacijos vagystėmis būdai remiasi dviem pagrindiniais metodais: pagal įvairius požymius yra tikrinamas autentiškumas, siekiant užtikrinti, kad informacija būtų prieinama tik legaliems jos vartotojams arba bandoma kaip galima anksčiau aptikti įsilaužimus. Įprastiniame gyvenime tai būtų spynos ir signalizacijos sistemos. Kompiuteriniuose tinkluose sukurta ir naudojama daug įvairių autentiškumą užtikrinančių slaptažodžiais paremtų sistemų: magnetinės arba lustinės kortelės su slaptais kodais, vartotojo biometrinė informacija ir panašiai. Prie autentiškumą tikrinančių sistemų galima priskirti ir ugniasienes. Įsilaužimų aptikimo sistemos pagal įvairius žinomus požymius, dažnai vadinamus „parašais“, bando aptikti bet kokią įtartiną veiklą kompiuteryje arba vietiniame organizacijos tinkle ir informuoja apie tokius įvykius informacinės sistemos administratorių. Kadangi dauguma įsilaužėlių naudojami standartiniais įsilaužimo metodais, jie palieka pakankamai gerai žinomus pėdsakus, kuriuos galima nesunkiai aptikti. Kad tokios sistemos gerai veiktų, jos visą laiką turi turėti naujausią informaciją apie įsilaužimo metodus ir jų parašus.

Abu šie metodai padeda apsisaugoti nuo informacijos vagysčių. O nustatyti ir išaiškinti įsilaužėlius gali padėti, tarkime, spąstai, kitaip vadinami „medaus puodynėmis“. Tai informacinės sistemos resursai, kurių vieningas tikslas – pritraukti ir aptikti bet kokią nelegalią arba neautorizuotą veiklą. „Medaus puodynės“ pavyzdys – prie tinklo prijungtas kompiuteris, kuris neatlieka jokių naudingų funkcijų, bet yra specialiai skirtas įsilaužėlių veiksams stebėti. Bet koks bandymas prisijungti prie tokio kompiuterio yra ne kas kita, kaip bandymas įsilaužti. Kompiuteryje gali būti instaliuota bet kokia operacinė sistema, o tam, kad būtų galima pritraukti įsilaužėlius, palikta daugiau negu įprasta saugumo spragų.

Be to, kad įsilaužėliui nekiltų įtarimų, jame taip pat gali būti instaliuota įvairi programinė įranga, įdėtas interneto puslapis, duomenų bazė... Viską, kas vyksta tokiame kompiuteryje, paprasta stebėti ir fiksuoti, sekant kiekvieną įsilaužėlio žingsnį.

Norint paspėsti spąstus įsilaužėliams, net nebūtina instaliuoti papildomo kompiuterio. Spąstų galima sugalvoti labai įvairių – nuo paprasčiausių netikrų bylų arba elektroninio pašto žinučių iki labai sudėtingų „medaus puodynių“ kompleksų, kurių realizavimui reikia dešimčių ar net šimtų kompiuterių. Paprasti spąstai gali būti netikras įrašas duomenų bazėje, saugančioje, pavyzdžiui, ligoninių pacientų duomenis. Būtent tokiose duomenų bazėse, kuriose yra labai daug įrašų ir legalių vartotojų, užtikrinti privatumą ir pastebėti pažeidimus yra ypač

sunku. Tačiau sukūrus netikrą įrašą patraukliu pavadinimu, pastebėti, ar bandoma nelegaliai gauti informaciją ir kas tai daro, – gana paprasta. Kitas paprastas spąstų pavyzdys – įmonės vadovo elektroninio pašto žinutė su adresu intranetinio puslapio, kuriame neva saugoma slapta informacija. Jeigu po tokios žinutės išsiuntimo kas nors bando prisijungti ir gauti informaciją iš šio puslapio, galima būti įsitikinusiems, kad vadovo elektroninės žinutės skaito ne tik tie, kuriems jos skirtos.

Labai svarbus „medaus puodynių“ privalumas yra tas, kad jos gali lengvai aptikti nelegalią veiklą, nesvarbu kas ją vykdo – įsilaužėlis iš Rusijos ar darbuotojas iš gretimo kambario, teisėtai žinantis slaptažodžius. Kartais „medaus puodynės“ tipo spąstai yra vos ne vienintelis būdas aptikti vidinius bandymus gauti slapta informaciją.

Simo Bernoto nuotraukos

Iš redakcijos DOSJĖ:

Prof. habil. dr. Antanas Čenys parašė 70 straipsnių referuojamuose moksliniuose žurnaluose, 60 publikacijų Lietuvos ir tarptautinių konferencijų darbuose, jo straipsniai cituoti 550 kartų, trys iš jų – per 50 kartų. 2008 m. leidykla „Technika“ išleido O. Vasileco, A. Čenio, S. Sosunovo, N. Goranin vadovėlį „Informacinių sistemų sauga“.

Nuo 2009 m. prof. Antanas Čenys yra Leonardo da Vinci naujovių perkėlimo projekto „Tele-Lab – virtuali IT saugumo laboratorija“ vadovas; nuo 2010 m. EUREKA projekto „Biometrija, identifikavimas ir technologijų saugumas elektroninių paslaugų versle „BIOMET SECURITY“ vadovas.

Prof. A. Čenys buvo Europos Sąjungos 5 Bendrosios programos (FP5) INCO-2 komiteto narys; ES INTAS Generalinės asamblėjos narys; Europos Sąjungos Jungtinių tyrimų centro valdybos (EU JRC Board of Governors) narys; NATO Tyrimų ir technologijų organizacijos valdybos (NATO RTO Board) narys; Europos Komisijos ekspertų grupės 2008–2009 m., vertinusios ES 6 Bendrosios programos rezultatus, narys.

Šiuo metu prof. A. Čenys yra NATO Tyrimų ir technologijų organizacijos Informacinių sistemų technologijų panelio (NATO RTO IST Panel) narys.

Architektūros studijos, ekonominė krizė, gyvenimo filosofija, muzika, meilė darbui...

Visa tai sudėta į mūsų interviu su VISI/VGTU absolventu, žinomu architektu ir roko grupės „Antis“ įkūrėju Algirdu Kaušpėdu.

Daiva Norkienė

Sakoma, obuolys netoli nuo obels nurieda, o vaikai dažnai renkasi tėvų profesijas. Kaip tapote architektu?

Mano tėvas Vytautas – architektas, jis mirė prieš dvejus metus. Mama Onutė – ekonomistė. Tėtės pavyzdys iš tiesų įkvėpė, todėl 1971-aisiais įstojau į Vilniaus inžinerinį statybos institutą (VISI) studijuoti architektūros. Sesuo Jolanta taip pat architektė ir taip pat baigė VISI, dabar dėsto dizaino kolegijoje. O štai mano dukros iš pirmosios santuokos pasirinko kitokias profesijas. Vyresnioji Monika (30 m.) – ekonomistė, Vilniaus universitete baigė tarptautinės prekybos specialybę. Ji man padovanojo du anūkus: Urtę ir Augustą, taigi jau esu senelis. O jaunesnioji Algė (22 m.) Anglijos Liutono universitete mokosi kino meno (A. Kaušpėdo antrosios žmonos Vilijos 26 metų sūnus Lukas taip pat architektas – aut. pastaba).

Nuojauda kužda, kad įstojęs į VISI nesigailėjote. Apie tai liudija ir sėkmingai susiklosčiusi Jūsų, kaip architekto bei verslininko, karjera.

Iš tiesų studijavau su dideliu entuziazmu. Tikslieji mokslai man nebuvo itin įdomūs, bet architektūrinių sprendimų ieškojimas patiko. Kartu mokėsi buvęs Palangos miesto vyriausiasis architektas Edmundas Benetis, VGTU profesorius Sigitas Čereškevičius ir daug kitų gabių žmonių. Mes, tai yra mūsų kursas, pirmieji surengėme architektų dienas, kurių metu vykdavo karnavalas, mugė, saviveiklininkų pasirodymai. Vėliau tai tapo tradicija. Nors muzikuoti pradėjau dar vidurinėje mokykloje ir daina lydėjo mane visą gyvenimą, tačiau studijų metais – kad ir kaip keista – buvau atitolęs nuo muzikos, nes įtraukė studijos.

Ir ne tik studijos? VISI turistų klube sėmėtės kelionių ir atradimų džiaugsmo...

Su draugais iš VISI turistų klubo išmaišėme tuometę SSSR nuo Karelijos, Kolos pusiasalio iki Kaukazo, Sajanų. Būdavo, susiplanuojame iš anksto ir dardame savaitę traukiniais į Sibirą. O ten... Skaudžiai kandančios muselės lenda visur, uodų begalė – jokios chemijos nebijodavo. Grįžę iš kelionių dar mėnesį kasydavomės. Tik studentas gali visam tam ryžtis.

Plaustais ar baidarėmis plaukdavome Sibiro, Sajanų kalnų upėmis. Kai kartą upėje ties slenksčiu apsisvertė baidarė, partnerė galva trenkėsi į akmenį, laimė, kad laiku ištraukėme iš vandens.

O Sajanuose sutikome mešką. Buvome pamokyti, kad, jei taip nutiks, reikia rėkti ir nejudėti. Taip ir darėme. Meška pasižiūrėjo kaip į kvailėlius ir nubėgo...

Sajanuose daug valkataujančių laukinių šunų, kurie vogdavo maistą. Kažkieno patarti, prieš naktį visą maistą užkasdavome net į 1,5 metro gylį. Kartą ryte atsikėlę neberadome beveik viso maisto – kažkas atkasė ir surijo. Liko tik kruopų, tad keliaudami savaitėlę maitinomės košėmis. Kai pasiekę Irkutską gavome nusipirkti „šlapiankos“ dešros, valgėme pasigardžiuodami, lyg tai būtų buvęs laišos kepsnys.

Kada vėl atradote laiko muzikai?

Ji lydėjo mane beveik visą gyvenimą. Groti pradėjau 7-oje klasėje. Persirgau *bitlomanija*, grojau bosine gitara, dainavau. Mokykloje sukūrėme ansamblį, grojome šokiuose.

Kaip minėjau, studijų metais šį pomėgį buvau tarsi pamiršęs, ir tik 1982 metais po truputį, po truputį vėl

ALGIRDAS KAUSPĖDAS:

„KIEKVIENAS
ŽMOGUS
TURI TURĖTI
KILNŲ
TIKSLĄ“

pradėjau groti kaip bardas. Tiesa, tik savo malonumui, su gitara.

O 1984 metais, kai man jau buvo 31-eri metai, susikūrė „Antis“. Tai gana keista istorija. Tada jau dirbau Architektų sąjungos Kauno skyriaus atsakinguoju sekretoriumi, prieš tai – Miestų statybos projektavimo institute architektu. Suprojektavau penkias ligonines, iš jų tris Kaune. Bet tai buvo labai nuobodus darbas, nes reikėjo išpildyti daug sanitarinių reikalavimų, o kūrybos džiaugsmo, meno nebuvo. Taip po truputį, po truputį į pasąmonę grįžo muzika.

O paskui stačia galva nėrėte į politiką, Sąjūdžio veiklą?

Kad esu išrinktas į Sąjūdžio iniciatyvinę grupę, net nežinojau. Pamenu, Sporto rūmuose Vilniuje koncertavau su „Antimi“ (tuo metu jau buvome žymūs – 1988 m. buvome išleidę antrą plokštelę, laimėję kelis festivalius, išrinkti populiariausia Lietuvos grupe). O tuo metu inteligentija rinko Sąjūdžio iniciatyvinę grupę. Koncerto metu prie tribūnos priėjo A. Juozaitis, A. Medalinskas, Z. Vaišvila ir sako: „Gerbiami žmonės, įvyko susirinkimas ir buvo įkurtas Sąjūdis. Pasakyk, Algirdai, ar sutinki būti iniciatyvinės grupės narys?“ Sutikau.

Sąjūdžio veikloje intensyviai dalyvavau apie trejus metus, 1988–1990 metais. Kovo 11-ąją jau atrodė, kad baigėsi mano buvimas politikoje, net atsisakiau balotiruotis į Aukščiausiąją Tarybą. Tuomet paskyrė mane vadovauti Lietuvos televizijai. Tą darbą dirbau 1990–1993 metais.

Anuomet Lietuvoje tebuvo viena televizija, taigi visas elitas – joje. Visi labai svarbūs, manęs nepripažino, pasipriešinimas buvo baisus. Jei pasakydavau, kad „to nebus“, „nedarom tos laidos“, imdavo šmeižti ir skųsti.

Sutikau ir „raudonų“ personažų, kurie atėjus kitai valdžiai labai greit „persidažė“. Buvo sunku, bet reikėjo suktis. Kita vertus, daug pavažinėjau po pasaulį, prasiplėtė akiratis. Nors negaliu skųstis – ir su „Antimi“ pavažinėjome, juk buvome savotiška šviežiena, „perestroikinė“ grupė.

1993 metais man nusibodo televizijoje, tad išėjau iš darbo. Sukūriau įmonę „Jungtinės pajėgos“ ir jau 17 metų esu versle, tai yra nedalyvavau jokiaje politikoje.

Politikų ir verslininkų gyvenime esama šio to bendro: ir vieni, ir kiti patiria pakilimų ir nuosmukių.

Visko buvo. Teko prekiauti baldais, statybinėmis medžiagomis, leidome kartotinių projektų katalogus, statėme karkasinius namus, išmokome gaminti modulinius namus. Daug jų pastatyta Danijoje, Norvegijoje. Buvo

me įkūrę kompaniją „JP House“, kuri per ekonominę krizę bankrutavo.

Kadaise maniau užsidirbęs visam gyvenimui. Bet taip nėra. Baisiausia, kai neatsiskaito su tavimi, lieki pats be pinigų ir tiekėjams nesumoki. Tai iš tiesų labai nemalonu. Patyriau, ką reiškia, kai per daugelį metų sukurta verslo sistema (įrenginiai, gamybos linijos) tampa beverčiai.

Bet žiūrėjau į krizę labai filosofškai. Džiaugiuosi tik neįkeičęs asmeninio turto, todėl turiu kur gyventi. Kadaise didžiąją dalį pelno investuodavome į verslą. Kai pagalvoju, reikėjo neskubėti, pagyventi konservatyviau, pasitaupyti. Iš tiesų tas ekonominis kilimas užliūliavo, atrodė, galo jam nebus. Ypač sunku per krizę buvo žmonai, juk ji – moteris. Jos labiau išgyvena.

2006 metais atsikūrė „Antis“. Per krizę daug muzikavau, tai sušvelnino tuos smūgius.

Psichologinius ar finansinius?

Jie susiję. Juk žmogus ypač didelį stresą patiria, kai žemė išmušama iš po kojų, kai atrodo, kad viskas sutvarkyta, užsidirbai senatvei, neteks gyventi iš pensijos, o lieka nulis. Nepasiteisino ir investicijos į nekilnojamąjį turtą. Nesu neturtingas ar nelaimingas, turiu pakankamai, nes turiu nemažą patirtį – per artimiausius penkerius metus vėl uždirbsiu, kiek reikės.

Tai dabar vėl pakilimo laikotarpis?

Taip, pakilimo. Išmokome gyventi racionaliai. Įsisąmoninau, kad įmonė ir esu aš... Bandžiau samdyti direktorių, bet kažkas vis nepavykdavo. Manau, kad jei esi verslininkas, turi pats išmanyti visas sritis, ir ne klientai turi tave mokyti, o tu jiems turi patarti, pasiūlyti. Tad būtina nuolat tobulėti.

Turime firmą „JP architektūra“, kurioje ir kremtu tik architekto duoną. Ką darome? Dabartinės Lietuvos kino studijos vietoje bus ekologinių namų gyvenvietė, ją ir projektuojame. Apie 700 butų (namai nuo 4 iki 7 aukštų). Ekologiniai, nes jie bus šilti, naudos saulės energiją. Kieme bus tvenkinukų lietaus vandeniui surinkti ir filtravimo sistema, kuri sukurs puikų gyvenvietės mikroklimatą, tai yra padės palaikyti optimalią drėgmę. Žalia, gyva, įdomus landšafto sprendimas.

Centralizuoti saulės kolektoriai gyventojams tiek karštą vandenį visą vasarą ir dalį pavasario bei rudens. Žmonės išvengs gyvatuko mokesčio, sutaupys 30 proc. šildymo kaštų rudenį ir pavasarį. Energetinio efektyvumo B klasės namai bus labai šilti, o gyventojams už šildymą reiks mokėti kur kas mažiau nei dabartiniuose statiniuose.

Dirbti padeda artimiausi žmonės, šeima?

Žmona Vilija, su kuria mes 11 metų kartu, ir bendražygė – kartu dirbame, padedame vienas kitam. Turime gražius namus Europos centre. Beje, jie išaugo buvusių kiaulių fermų teritorijoje. Fermas nugriovėme, tai, kas iš jų liko, buvo „sumalta“ ir panaudota išgrįsti kelius – ekologinis sprendimas. Vilijos sūnus Lukas, kaip minėjau, architektas. Mudu projektuojame gyvenvietę Baltarusijoje: su jachtų klubu, boteliu, viešbučiu, prekybos centrais – tai bus tarsi maža Venecija. Jei įgyvendinsime projektą, bus labai įdomus. Norint išsilaikyti, reikia eksportuoti paslaugas. Nors tai nėra lengva, bet įmanoma. Beje, jau pusmetį praleidęs Afrikoje, Lukas netrukus vėl vyks į Ganą atlikti urbanistinių darbų.

Afrikos pavojai nebaisūs?

Viskas pavojinga – net valgyti, juk valgydamas gali užspringti. Taigi visur savos taisyklės, ir jei jų laikysies, rizika bus minimali. Beje, mano žmonos didžiausia aistra – kolekcionuoti Afrikos kaukes. Jos virtualioje kolekcijoje – dešimtys tūkstančių kaukių, priklausančių tūkstančiams skirtingų genčių. Ji domisi Afrikos menu, apie jį artimųjų ratelėje skaito paskaitas. Namie Afrikos kaukėmis jau nukabinėta keletas sienų. Galime net lažintis – kai ateina žmogus, pirmas klausimas būna: „Ar nebijote su jomis gyventi?“

Tai architekto darbas netrukdo mūžai?

Mūsų „Antis“ – labai geros formos, per mėnesį įvyksta po keletą koncertų. O štai gruodžio 19–20 dienomis Rusų dramos teatre žiūrovai galėjo pamatyti muzikinę utopiją „Zuikis Plebojus“. Tai „Anties“ 25-erių metų jubiliejui skirtas spektaklis apie laisvę. Dvidešimt penkeri metai ne taip jau mažai, o mes dar gyvi, ir dar „pavarom“ – pasinėrėme į muziką ir vėl grojame ketvirtus metus iš eilės, įrašinėjame trečią diską. Be to, tapau poetu – pats kuriu dainų tekstus, tereikėjo įsidrąsinti.

Gyvenimo filosofija atsispindi ir Jūsų mene. Štai „Zuikio Plebojus“ pavadinimas saldus, o iš tiesų po blizgančiu popierėliu nuolat skamba būties prasmės, gyvenimo dėsnių suvokimo leitmotyvas...

Tas spektaklis yra apie laisvę ir apie tai, ką su ja daryti, ką daryti su gyvenimu. Pagrindinis veikėjas zuikis eina išbandymų keliu: tai jis zuikis konformistas, tai zuikis sąjūdininkas, maištininkas, tai „pasikėlęs“

zuikis, kuris tapo „plebojumi“ ir širdžių užkariautoju, kol buvo išjuoktas, teko skaudžiai kristi. Vėliau jis palinko į dvasinius dalykus, pakilo į dangų ir tapo zuikiu dievu. Bet ir vėl apsiriko, nes dvasinė puikybė yra bene didžiausia nuodėmė. Tad teko kristi iš dar aukščiau bei skaudžiau... Galiausiai „plebojus“ tapo paprastu miško zuikiu.

Visi aplink šaukia, kad sunku, spėlioja, ar jau pasiekėme dugną, ar dar ne. Kažkas iš nevilties žudosi, kažkas murkdosi alkoholizmo liūne, o Jūs lyg niekur nieko grojate, dirbate ir kuriate ateities planus. Psichologai tvirtina, kad krizę bene skaudžiausiai išgyvena vidutinio sluoksnio bei pasiturintys žmonės. Koks Jūsų firmos krizių įveikimo receptas?

Negaliu nieko patarti. Aš tiesiog stengiuosi, kad gyvenimas nepraeitų veltui, ieškau gyvenimo išminties. Man įdomu viskas, kas aplink mane vyksta, kaip surėdytas pasaulis, o tai sužinoti nėra sunku stebint gamtą ir visuomenę. Reikia įvertinti Dievo dovaną – gyvenimą. Ir gyventi reikia šiandien, čia ir dabar, nesikabinant nei į praeitį, nei į ateitį. Reikia kasdien mylėti, gerbti, dėkoti už kiekvieną dieną. Svarbu įvertinti tai, ką turi, o ne beprasmiškai apgaildestauti dėl to, ko dar neturi ar jau netekai.

Jei filosofškai pažiūrėtume į vadinamąją krizę, tai prisimintume, kad mūsų tėvai gyveno daug kukliau nei mes, turėjo mažiau nei mes ir neverkšlėno. Reikia sudominti save gyvenimu ir gyventi būtent SAVO gyvenimą – turėti nuomonę, hobj, tobulinti save. Daug dirbu, skaitau, stengiuosi...

Dauguma žmonių įsitikinę, kad materialių vertybių praradimas tiesiogiai lemia jų savivertę, tuo pačiu ir tai, kaip juos vertina kiti – draugai, verslo ir ne tik verslo partneriai, potencialūs darbdaviai. Ar taip nepapuoлама tarsi į užburtą ratą, kai žmogus, šiek tiek perfrazavus seną sparnuotą posakį, yra „biednas“ dėl to, kad savęs nevertina, o savęs nevertina todėl, kad „biednas“?

Iš esmės žmonės vertinami ne pagal tai, kaip apsirėngę, su koku automobiliu važinėja, o kas jie yra. Kiekvienas žmogus turi turėti savo kilnų tikslą. Jei tu turi tą kilnų tikslą, visa kita ateis savaime – žmonių dėmesys, materialinis atlygis, geresnės sąlygos veikti. Bet kai neturima gero, kilnaus tikslo, imama suktis ir trypti vietoje. Tada prasideda kaltinimai kitiems, kaltųjų paieškos, nors nieko nedaroma.

Nuotraukos BFL

VACLOVAS KONTRAUSKAS IR JO... PRIKLAUSOMYBĖ

Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) absolventų ir bičiulių klubo prezidentas, restorano „Ida Basar“ ir muziejaus įkūrėjas, Karališkosios rezidencijos Birštone bendrasavininkis Vaclovas Kontrauskas randa laiko ne tik verslui bei visuomeninei veiklai. VGTU absolventas turi daugybę pomėgių. Apie hobį, laisvalaikį, senovės lietuvių virtuvę kalbėjomės ypatingą nuotaiką sukuriančioje aplinkoje – tarp V. Kontrausko surinktų kulinarinio paveldo vertybių.

Daiva Norkienė

Gerai žinoma Dėmėnė dūva

Frankis mėsai kopoti
K. Sraibo dūva Gerai žinoma ir Vlado
Dėmėnės vėtinė propa K. Sraibo -
Dėmėnės vėtinė propa K. Sraibo -
tarpukaryje populiarus eksponatą
„Paltas Sraibo“ (1852 - 1940)
sąveikimas

Antikvarinių daiktų liga

Sukauptė didžiausią Lietuvoje kulinarinio paveldo kolekciją. Kaip Jums tai pavyko?

Yra tokia liga, vadinama senienų kolekcionavimu. Vieni priklausomi nuo azartinių žaidimų, kiti nuo alkoholio, narkotikų ar moterų, o aš priklausomas – ir labai stipriai – nuo antikvarinių vertybių. Ta priklausomybė labai sena ir gili, ir būtent jai esu dėkingas, kad pavyko surinkti nemenką kulinarinio paveldo daiktų kolekciją. Joje ir baldai, ir indai, tai yra ant ko valgyti, iš ko valgyti, su kuo valgyti... Vien indų yra daugiau nei 6 000 – porcelianinių, keraminių, sidabrinių, melchiorinių, medinių...

Nesibodite rinkti ir medinius indus? Juk palyginus su sidabriniu, porcelianiniu, medinis šaukštas ar dubenėlis atrodo kukliai.

Nesibodžiu, nes tai – mūsų tautos istorija. Lietuviai iš medinių indų valgė šimtmečiais, tik vėliau atsirado keramika, porcelianas, fajansas. Europoje porcelianas pasirodė XIII amžiuje. Manoma, kad pirmųjų porceliano gaminių iš Kinijos atvežė garsusis italų keliautojas Marco Polo. Ilgą laiką Europoje niekas nežinojo, iš ko porcelianas pagamintas, o kinai kruopščiai saugojo paslaptį. Porcelianas tais laikais buvo toks brangus, kad nestebina istorijos šaltiniuose aprašytas atvejis apie dviejų Vokietijos karalių tarpusavio mainus, kai 15 porceliano vazų iškeitė į 600 dragūnų pulką.

Porcelianas buvo prieinamas tik turtingųjų sluoksniui: kunigaikščiams, bajorams, turtingiems miestelėnams, pirkliams. Tik XVIII amžiaus pradžioje Europoje buvo atrasta porceliano formulė ir pagaminti pirmieji kieto porceliano dirbiniai.

Pasakojama, jog Europos monarchai ir Rusijos carai porceliano indus vertino ne tik dėl jų išskirtinumo ir brangumo. Buvo manoma, kad porcelianas turi magiškų galių, ir porceliano indai pakeistų spalvą, jei priešas slapčia į juos įpiltų nuodų. Tad turbūt neatsitiktinai sukauptė proginių porceliano indų monarchų tema?

Šia tema iš tiesų turiu nemažai indų ir kolekciją vis gausinu. O seniausi mano turimi porceliano gaminiai – XVIII a. Turiu lėkštę, pagamintą garsioje italų „Capodimonte“ manufaktūroje 1782–1834 metais. Nemažai porceliano, pagaminto XIX amžiuje. Antai carinės Rusijos „Gardner“ manufaktūros, iškiliausios Rusijoje porceliano gamintojų Kuznecovų šeimos, brolių Kornilovų porcelianas... Na, ir kaip gi be anglų Daltono, garsio-

jo vokiečių „Meissen“, „Rosenthal“, „Villeroy and Boch“, olandų „Delft“, garsiojo anglų porceliano gamintojo Alfred Meakin dirbinių? Visko neišvardysi.

Labai mėgstu stalo sidabrą. Sidabras, kaip ir porcelianas, buvo tik turtingų žmonių privilegija. Beje, kadaise ir geležis buvo tik turtingiesiems prieinama. Ilgą laiką lietuvių protėviai iš metalinių įrankių turėjo tik peilį. Net kunigaikščiai mėsos atsipjaudavo peiliu, bet valgydavo rankomis.

Tad lietuviai miškus taip labai vertino ne tik dėl žvėrių, paukščių, grybų, uogų, bet ir dėl medienos. Iš jos pasigamindavo daugelį būtiniausių daiktų – nuo namo iki stalo ir indų.

Ir medžiotojas, ir keliautojas, ir žvejys

Jei jau prakalbome apie miško gėrybes ir žvėris, negalime nutylėti, kad Jūs – aistringas medžiotojas.

Medžioklė taip pat mano hobis, tačiau nesu toks fanatikas, kad skubėčiau į Rusiją ar Afriką pašaudyti gyvūnų. Medžioju tik Lietuvoje. Man patinka ne tiek žvėrį nušauti, kiek pats procesas: jo metu tenka nužingsniuoti nemažai kilometrų, pajudėti gryname ore. Beje, fiziškai padirbėti, išsijudinti galima ir Rokiškio rajone esančioje šeimos sodyboje-muziejuje, kur sukaupta per 3 000 eksponatų. Tai Dailės kombinatų ir tautodailininkų darbai – drožyba (meškos, paukščiai, Palangos Juzės variacijos), gintaro inkrustacijos, dirbiniai iš šiaudų, kalvių dirbiniai, keramika, faneruoti paveikslai... O po specialiai įrengta 80 kv. m stogine – vežimai, važiai, rogės, rogutės, medinės statinės ir statinaitės. Yra ir 15 skulptūrų parkas.

Sodyboje vyksta Laibgalių bendruomenės renginiai, poezijos šventės, atvyksta ekskursijos. Teritorija didžiulė. Kai nuvykstame į sodybą, visada randame, ką naudingo nuveikti. Jei ne sodyba, ne medžioklė, reiktų lieti prakaitą sporto klube, bet tikrai nežinau, ar rasčiau tam laiko ir noro.

Ar tiesa, kad keturkojo medžioklės draugo netektis privertė ir ašarą nubraukti?

Turėjome grynakrauję laiką vardu Vaisas, bet su ja nemedžiojau, nes per nesupratimą šuo buvo išgąsdintas. Kartą nuvykome su Vaisu pas draugus į jų namo įkurtuves. Bičiulio surengta staigmena – netikėtas galin-gas fejerverkas – šuniui sukėlė stresą. Ko tik nedariau, kad Vaisas galėtų drauge eiti medžioklėn, tačiau šuvių baimė išliko. Išgyvenęs 15 metų neseniai jis nugaišo. Žmona slapčia nubraukė ne vieną ašarą.

SA

Pomėgiai

Sakoma, kad medžiotojai nežvejoja. O kaip Jūsų šeimoje?

Žvejoti mėgstame abu su žmona, ir tai darome ne tik Lietuvoje, bet ir svečiose šalyse. Geriausia vieta žvejoti – Biminio (angl. Bimini) sala, esanti už 80 kilometrų į Rytus nuo Floridos. Beje, prie Biminio rašytojas Ernestas Hemingvėjus sugavo apie 250 kilogramų sveriančią žuvį. Tai jį įkvėpė parašyti apysaką „Senis ir jūra“... Su žmona labai mėgstame keliauti ir jau esame aplankę apie 80 šalių visame pasaulyje.

Vėdarai ir didžkukuliai – be karūnos

Esate restorano ir muziejaus „Ida Basar“ savininkas. Praėjusių metų lapkritį šiai šeimyninei įmonei sukako 20 metų. Prie verslo sėkmės neabejotinai prisidėjo ir Jūsų skiriamas dėmesys senovės lietuvių valgių populiarinimui. Kalbama, kad visiškai nuvainikavote lietuviškus didžkukulius?

Sukaupėme apie 2 000 kulinarinių knygų, iš jų 300 išleistos dar prieš Antrąjį pasaulinį karą. Seniausia knyga – 1712-ųjų metų lenkų kalba išleista „Kuharka Litewska“. Žmona Henrita kruopščiai išstudijavo visus prieinamus istorinius šaltinius apie senovės lietuvių maitinimosi įpročius. Taip sužinojome, kad senoji lietuvių virtuvė buvo labai įdomi. Mes nesame didžkukulių ir vėdarų valgytojų tauta! Vėdarai, didžkukuliai, bulvių plokštainis atsirado vėlai. Iki XIX amžiaus pradžios bulvės Lietuvoje nebuvo paplitusios. Tad mes, lietuviai, valgėme uogas, grybus, žvėrieną, žuvį, prieskonines žoles. Net rusų istoriniai šaltiniai rašė, kad lietuvių kunigaikščiai vartoja „per daug pripravų“, tai yra prieskonių. O tie prieskoniai buvo kanapės, kanapių aliejus, spanguolės, čiobreliai, erškėčių uogos... XIV amžiaus lietuvių virtuvė buvo labai gurmaniška. Manau, kad mūsų virtuvės didybė nepelnytai užmiršta.

Senovės lietuviai sveikiau maitinosi nei mes šandien, tačiau turtuolių ir vargšų virtuvė skyrėsi. Galbūt senovės vargšai būtų idealus pavyzdys šiulaikiniams vegetarams, o turtingieji – natūropatams?

Ne visai. Bet iš tiesų lietuviai maitinosi labai sveikai, ir mėsos neturtingieji turėdavo ne taip jau dažnai. Antai perlinėmis kruopomis kimšta žąsis XVI–XVIII a. buvo tikras delikatesas. Mėsos turėjo tik didieji kunigaikščiai, kurie po 9 mėnesius per metus medžiodavo karališkuose medžioklės plotuose aplink Birštoną, o tada grįždavo namo į Kernavę ar Trakus. Paprastiesiems žmonėms buvo

draudžiama medžioti, rinkti uogas, todėl ir virtuvės skyrėsi. Paprasti žmonės valgė, ką užsiaugindavo ūke-liuose – kiaulieną, avieną, grūdines, ankštines kultūras. Bulvės, jos mūsų krašte labai gerai augo, išgelbėjo nuo bado daugybę žmonių.

Pačių neturtingiausių mūsų protėvių meniu buvo skurdus, tačiau tikriausiai sveikesnis nei šiandieninių žmonių, pripratusių prie greito ir įvairiais priedais, konservantais, dažikliais bei hormonais „pagerinto“ pramoninio maisto...

Manau, senovėje žmonės nepersivalgydavo, būta badmečių. Tačiau, kad gamino skaniai ir sveikai, faktas. Istorijos šaltiniai nurodo, kad žemaitiška žąsienos sriuba su daržovėmis buvo tokia skani, kad išpopuliarėjo ir kitose Europos valstybėse.

Mūsų virtuvėje labai vertintos ežerų ir upių žuvis – labai sveika ir maistinga. Deja, šiais laikais, kai Lietuva prarado savo laivyną, valgome nežinia ką. Savo restorane kategoriškai uždraudėme pangasijas. Tose žuvyse gali būti sunkiųjų metalų ir kitų organizmui žalingų dalykų. Šiuolaikinėse fermose užaugintos žuvis irgi nėra geros.

Lietuvoje karališka žuvimi buvo laikoma seliava. Jomis būdavo galima atsiskaityti vietoje pinigų, kaip, beje, ir vytinta šerniena. Puikios žuvis yra lynai, vėgėlės, karpiai, lydekos, storkiai. Mūsų augintojai nenaudoja chemijos, priedų ir stimuliatorių. Vakariečiai ypač vertina karpį, o mes – ne, nes karpio visada galima nusipirkti. Jogaila labai mėgo karpį... Lietuviški žvėrys neturi cholesterolio.

Kur susipažinote su žmona?

Henrita sovietiniais laikais buvo LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatė. Ji buvo aktyvi, aš – hiperaktyvus, ir vienas kito nepaleidome. Susipažinome VISI vieno renginio metu. Buvau VISI estradinių miniatiūrų teatro „Šiupinys“ lyderis, esu vienas iš visoje Lietuvoje garsios studentiškos kavinės „Visytė“ įkūrėjų. Ten ir susitikome, vienas kitam į akį kritome. Nors tai nereiškia, kad meilė atėjo iš pirmo žvilgsnio. Rimtai draugavome apie metus, o dabar drąsiai galiu pasakyti: mums abiem labai pasisekė, kad susitokėme – atitiko kirvis kotą. Drauge ir pasensime.

Su VGTU vienaip ar kitaip susiję ir kitų Jums artimų žmonių gyvenimai.

Mano brolio vyriausiasis sūnus Justas baigė VGTU trečią kursą, o Henritos sesers dukra Lingailė šiame universitete įgijo verslo vadybos bakalauro ir magistro laipsnius. Lingailėi 25-eri, ji sėkmingai dirba mūsų įmonėje.

Igno Ivaškos, Jolantos Šiugždaitės nuotraukos

PASLAPTINGAS LIETUVOS MIESTELIŲ ŠVYTĖJIMAS

„Keliaudamas po Lietuvą ir ieškodamas vietos, kurioje norėtų apsigyventi, Balčytis tokios nerado. Tik aptiko erdves, kuriose būtasis laikas užsiliko ilgiau arba įsirašė ryškiau, arba vis dar yra. Tik praeities laikas visuomet turi tą patį palydovą – jausmą, kad netenki, netekai. O netekties akivaizdoje kiekvienas vaizdas tampa ypač brangus...“

Renata Dubinskaitė

Vytautas Balčytis – fotografas, beveik tris dešimtmečius Lietuvos fotomenininkų sąjungos narys. 1979 metais baigė Vilniaus inžinerinį statybos institutą, vieni iš pirmųjų fotografijos darbų buvo spausdinami VISI laikraštyje „Inžinerija“. Šiuo metu dirba Lietuvos kultūros tyrimų institute.

Už konceptualių fotografijų ciklus „Peizažai“, „Lietuvos miesteliai“ ir „Vilniaus vaizdai“ 2006 metais įteikta Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija.

Vytauto Balčyčio fotografijos darbų turi įsigiję Lietuvos dailės ir Lietuvos nacionalinis muziejai, Lenkijos nacionalinis bei Moderniojo meno muziejai, Prancūzijos nacionalinis šiuolaikinio meno fondas Paryžiuje, Zimmerli meno muziejus Niudžersyje (JAV). Fotografijos darbai eksponuoti daugelyje asmeninių parodų Lietuvoje, Švedijoje, JAV, grupinėse parodose – Lietuvoje, Rusijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Skandinavijoje.

Išleistos dvi fotografijų knygos: „Fotografijos“ (Vilnius: Apostrofa, 2006), „Lietuvos miesteliai“ (Vilnius: Apostrofa, 2009).

„Lietuvos miesteliai“. Fotografija vertingiausia tampa tada, kai savo paslaptingu švytėjimu netikėtai atveria jos žiūrovui tai, kas buvo užmiršta, kas glūdėjo giliai sąmonėje, sapnuose. Toks paslaptinis švytėjimas būdingas Vytauto Balčyčio „Lietuvos miesteliams“.

Fotografijų veikėjai – miškuose, rūkuose, lietuviškoje drėgmėje skendintys miestelių bažnyčių kuorai ir ne mažiau reikšmingi mediniai tvarteliai – liko ištikimi patys sau. Ištikimesni sau gal kiek daugiau nei patys žmonės – niekur neemigravo, nepasitraukė, nesusižavėjo popkultūra, europietiškais standartais, nepalūžo kažin kelintoje krizėje... Oriai bažnyčių ramybei ir išminčiai netrukdo nei tvarteliai, daržai, miestelių užribiai, nei naminiai gyvuliai.

Žavi fotografo gebėjimas į mažąją Lietuvos urbanistiką pažvelgti kitaip – įkvėpti miestelių pastatams ypatingą dvasią. Galbūt tik menininkas, įgijęs statybos inžinieriaus išsilavinimą, gali įpūsti tiek dvasingumo į bažnyčią, medinį miestelio namelį, tvartelį.

Žvelgiant į „Lietuvos miestelių“ fotografijas, atgyja Maironio eilės: „Ten susimąstęs tamsus Nevėžis, <...> jo gilią mintį težino Dievas...“ Paslaptinę Vytauto Balčyčio miestelių fotografijų švytėjimą, atrodo, irgi žino tik Jis...

„Sapere aude“ inf.

Bartninkai, 1990

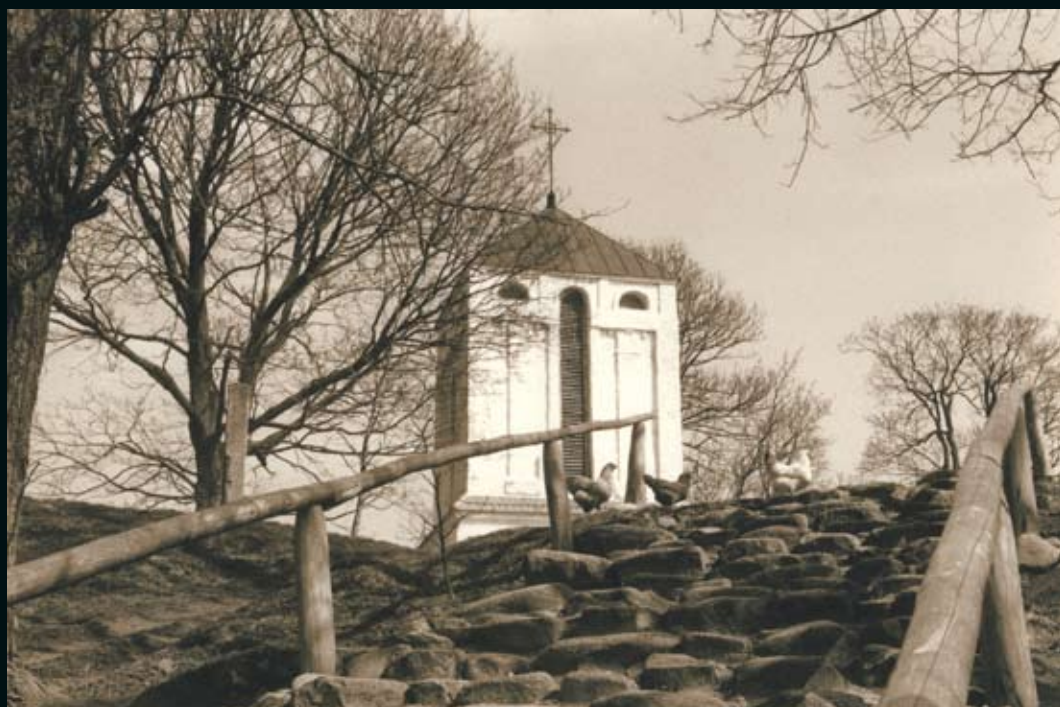
Alsėdžiai, 2002

Stakliškės, 1991

Papilė, 1991

Kražiai, 1991

Lukšiai, 1991

Utena, 1996

Ukmergė, 2002

Skiemonys, 2005

Pabiržė, 2005

SA

SA

SA

CA

ISSN 2029-4999

9 772029 499004